

הישיבה המאה-ושמונים-וארבע של הכנסת השישית

יום שני, י"א סיון תשכ"ז (19 יוני 1967)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.03

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ק. לוז: אני פותח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
סגן מזכיר הכנסת ח. ליאור: ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה: 1. חוק על

ההיטל על דירות גדולות (תיקון), תשכ"ז—1967; 2. חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 8), תשכ"ז—1967.
כן הונחו עוד בשבוע שעבר על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה, החוקים דלקמן: 1. חוק התקציב לשנת 1967/68 (תיקון), תשכ"ז—1967; 2. חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1967/68, תשכ"ז—1967.

ב. שאילתות ותשובות

היו"ר ק. לוז: אבקש את סגן שר הפנים להשיב על שאילתות.
1. ביצוע חוק ההיטל על דירות גדולות חבר-הכנסת ע. דגני שאל את שר הפנים ביום י"ח באדר א' תשכ"ז (28 בסברואר 1967): בחוק ההיטל על דירות גדולות, תשכ"ד—1964, נקבע כי החוב הנגבה יוחזר על פי תקנות שיתקין שר הפנים. ברצוני לשאול את כבוד השר:
א. מהו הסכום שנגבה עד כה על פי החוק הנ"ל?
ב. מה נעשה עד כה בסכום הנ"ל?
ג. האם הותקנו התקנות הנדרשות לביצוע החוק על כל סעיפיו?
ד. אם לא — מדוע?
סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר: א. הסכום שנגבה עד כה — 1,328,889.35 ל"י.
ב. חלק מהסכום שנגבה הוצא למטרות החוק, והיינו פינוי משכנות עוני ומבנים מסוכנים, וחלק מהסכום עדיין מוחזק בקופת הרשויות המקומיות כספקנות.
ג. התקנות יפורסמו בקרוב.
2. חריגות מן הסיווג ברשויות מקומיות חבר-הכנסת מ. ארם שאל את שר הפנים ביום י"ט באדר א' תשכ"ז (1 במאוס 1967): ב"מעריב" מיום 20 בסברואר 1967 נמסר, כי לאחר הביקורת מצד משרד הפנים על ביצוע הסיווג ברשויות מקומיות נתברר כי במועצות מקומיות שולמו לכמה עובדים — 5—18 עובדים בכל אחת ממועצות — משכורות למעלה מהדירוג המאושר, בגבולות של דרגה אחת עד שלוש דרגות. אמנם לאחר הבדיקה הפסיקו ברוב המקרים את המנהג הזה, החל מחודש אוגוסט אשתקד, אך גם כיום ישנן מועצות מקר מיות הממשיכות לעקוף את הסיווג המאושר ולהוסיף דרגה במסווה של תשלום גלובלי בעד שעות נוספות.
אבקש את השר להשיב על שאילתות.
א. האם החריגה מנבול הסיווג המאושר נעשתה בהסכמתה של מליאת המועצה המקומית או של ראש המועצה או ועדה מצומצמת, בידיעתו ובהסכמתו?
ב. כיצד הגיב משרד הפנים על נוהג בלתי-חוקי זה לגבי האחרים לכך?
ג. מי הן המועצות המקומיות שעברו עבירה זו?
ד. האם עומד משרד הפנים לנקוט באמצעים נגד האחרים, שהתעלמו מהביקורת והמשיכו להפר את ההוראות?
סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר: א. בדרך כלל כן.
ב. בכל מקרה שמתברר כי היתה חריגה, מתרה משרד הפנים במועצה ודורש תיקון מיידי, עד לנקיטת סנקציות פיסקיות כלפי המועצה.
ג. מלכתחילה היו חריגות ברוב העיריות והמועצות המקומיות בארץ. כמעט בכלן תוקן המצב או נמצא במהלכי תיקון.
3. תשלום בעד הקצאת קרקע לחניה בת לאביב חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הפנים ביום י"ח באדר ב' תשכ"ז (22 במאוס 1967):
1. בתוקף מה מוטל בתלאביב כופר חניה?
2. האם נכון הוא כי מתמקחים על שיעורו של הכופר עם הנוגעים בדבר?
3. האם קיימים מבחנים אובייקטיביים בחוק כלשהו שלפיהם קובעים את שיעורו של כופר זה?
סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר: סעיף (104) של חוק-העור לוועדה המחוזית לבניה ולתכנון עיר, מחזר תלאביב (פיקוח על בניינים והקמתם), תשי"ח—1958, קובע:
4. מתן היתר ותנאיו. הוועדה המקומית רשאית לתת היתר, לסרב לתתו, לשנותו, להתנות בו תנאים, כפי שתמצא

שיש בדת משרד הפנים להפעיל כלפי המועצה המקומית, כדי שזו תדרוש את החזרת הכסף לקופתה?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

א—ב. אחרי בדיקה נוספת התברר שהחזרה אשר אליה מתייחס מבקר המדינה, בדו"ח על מבשרת-יירושלים, לא הובא בפני המועצה ולא אושר. לכן לא נכנס החזרה מעולם לתוקף, והעובד המשיך לעבוד במשרתו הקבועה והמלאה, בהתאם לתקן המועצה המאושר, ולפי הדרגה שנקבעה.

כתוצאה מכך לא קיבל העובד תשלומים לפי החזרה, ואין מקום לדרוש החזרתם.

6. הנחה במחירי הכרטיסים בבתי הקולנוע בתל-אביב לחיילים

חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הפנים ביום י"ג באייר תשכ"ז (23 במאי 1967):

החייל רב-טוראי מנחם בראיר פנה אלי בטענה, לפיה בתל-אביב, פרט לקולנוע "שדרות", אין נותנים הנחה לכרטיסי סים הנרכשים על-ידי החיילים בשירות סדיר, לעומת בתי קולנוע בבאר-שבע (הנחה גדולה, הנחה של חצי לירה). מוסיף אותו חייל בפנייתו אלי: "האם קיימת אפשרות לכל חייל לבוא לקצין העיר ביפו ולקבל כרטיסי חייל בהנחה?" והדבר עוד יותר מכביד לגבי חייל המגבל חופשה פתאומית וקצרה. עוד מוסיף החייל: "מדוע יודעת באר-שבע להעריך חייל, וכן חיפה? האם משום האווירה הבטחונית האופפת אותה? אינני מבין מדוע אני וכמוני חיילים רבים תושבי תל-אביב הבאים לחופשה, חייבים להוציא בקניית 2 כרטיסים רבע ממשכורתם, אם לא יותר (ואין בזאת כל הנזמה)?"

כבוד השר מתבקש להשיבני:

א. הנכונות טענות החייל הנ"ל?

ב. אם התשובה לשאלה הקודמת היא חיובית — מדוע אין מחייבים את בתי הקולנוע בכל הארץ להעניק לחיילים בשירות סדיר כרטיסי קולנוע בהנחה ניכרת, בהתחשב עם משכורתם הנמוכה?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

א—ב. לא, קצין העיר בתל-אביב מקבל כרטיסי הנחה מכל בתי הקולנוע בתל-אביב — בהנחה כפולה: (1) החייל משלם 60 אנורות בלבד; (2) מקבל מקומות טובים.

מקולנוע "שדרות" — שהוא קולנוע קטן ומקרין סרטים חוזרים בלבד — אין קצין העיר מעוניין לקבל כרטיסי הנחה.

הסדר זה, שהושג בין ארגוני בתי הקולנוע, קצין העיר, העיריה והאוצר — הוא נוח במיוחד, מאחר שהחייל יכול לקבל כרטיסים לכל סרט שהוא ולכל קולנוע, לפי בחירתו, מבלי להתרוצץ לבתי קולנוע שונים בעיר.

אין שר הפנים מוסמך לחייב הסדר אחר.

7. איסור שיט במקומות רחצה

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר הפנים ביום י"ג באייר תשכ"ז (23 במאי 1967):

המתרחצים בימה של אילת ובחוף טבריה שבכנרת חשופים לסכנה ולהטרדה על-ידי סירות סקי המונקות וחוזרות אל לב אזורי הרחצה. בשני המקומות קיימת אפשרות להעתיק את בסיס סירות הסקי לאזורים שבהם אין מתרחצים.

לנכון לכל דבר מן הדברים האלה: ... (10) הקצאת קרקע על-ידי מבקש היתר, בין מהשטח שעליו, כולו או מקצתו, הוא מבקש לבצע את הפעולה, ובין משטח אחר לצורכי חניה או השתתפות בהוצאות סידורי חניה אחרים במקום או סמוך לו."

לפי דעתי של היועץ המשפטי של משרד הפנים חייבים להיעשות סידורי החניה במקום החניה או בקרבתו של הבניין, ולשם כך מותר לקבל תשלום כספי בעד הקצאת הקרקע.

4. תוצאות חקירה בעניין דו"חות על פעולות שלא בוצעו בבית הנוער במבשרת-ציון

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הפנים ביום י"ח באדר ב' תשכ"ז (30 במארס 1967):

בעתון "מעריב" מיום 12 באוגוסט 1966 פורסם שמשרד החינוך והתרבות הגיש תלונה למשטרה בדבר דו"חות כוזבים, על סכום של 1500 לירות, שהוצא על-ידי המועצה המקומית מבשרת-ציון. לדברי הכתבה שבעתון, התיר מפקח חינוכי מטעם משרד החינוך והתרבות למועצה המקומית, להגיש דו"חות כוזבים בדבר פעולות שכאילו בוצעו בבית-הנוער, למרות שהיה ידוע לו שאלה לא נערכו כלל.

בקשר לנ"ל אבקש את השר להשיבני:

מה היו תוצאות החקירה שנערכה בעניין זה?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

בחקירת המשטרה התברר, כי הפעולות שבעדן הוגשו החשבונות לא קוימו ולא בוצעו, ואילו הכספים הוצאו למטרות חינוכיות אחרות.

מאידך, לפי דברי משרד החינוך נוצלו הכספים למטרה ראויה לשמה, ואילו פנה המפקח לשם קבלת אישור מראש לפעולה זו, היה ומקבל את ההסכמה הדרושה.

כתוצאה מהסברת משרד החינוך בנידון למשטרה, הודיע פרקליט מחוז ירושלים ביום 20 בפברואר 1967 כי הוחלט שלא להביא את התיק לדיון.

5. בירור בדבר שינוי תנאי העבודה

והמשכורת של עובד במועצה המקומית של מבשרת-ציון

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הפנים ביום ג' בניסן תשכ"ז (13 באפריל 1967):

בדיווחשבון של משרד מבקר המדינה על פעולותיה של המועצה המקומית מבשרת-ציון, שפורסם בחודש ינואר 1967, נאמר בין היתר:

"עובד המועצה הפסיק את עבודתו הקבועה בה בינואר 1965 והועסק אחרי כן במועצה על פי חוזה, בו נקבעה לו משכורת בשיעור של 150 לירות לחודש. עד מארס 1966 המשיכה המועצה לשלם לו את המשכורת שקיבל לפני שהפסיק את עבודתו הקבועה (370 לירות עד 463 לירות), במקום הסכום שנקבע בחוזה. משרד מבקר המדינה העיר למועצה, שעליה לפעול למען החזרת תשלום היתר לקופתה."

בקשר לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

א. האם הוחזר תשלום היתר, שמבקר המדינה מצביע עליו, לקופת המועצה?

ב. אם טרם הוחזר סכום ההפרשים — מה הם הצעדים

— שאלות ותשובות (טיאר, בן-מאיר, מיקוניס); חוק התקציב לשנת 1967/68 (תיקון);
חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1967/68 (לוח, פ. ספיר) —

9. הנוהג במועצת עיריית בת-ים לקיים את ישיבותיה בדלתיים סגורות לקהל חברי-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הפנים ביום י"ד באייר תשכ"ז (24 במאי 1967):

מועצת עיריית בת-ים נוהגת לקיים את ישיבותיה בדלתיים סגורות, בניגוד למקובל ברוב הרשויות המקומיות. ההשתתפות בישיבות המועצה אסורה לנציגי העתונות ואף אין מאפשרים להם לעיין בפרוטוקולים של ישיבות המועצה. הואיל ואימתן אפשרות לתושבי המקום ולנציגי העתונות להשתתף בישיבות המועצה מונע מתושבי בת-ים את הידיעה על החלטותיה השונות של המועצה — הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם הוא מוכן לנקוט בצעדים שיבטיחו פומביות הישיבות של מועצת עיריית בת-ים, כנהוג במרבית העיריות בארץ?

2. האם הוא מוכן להבטיח גישה של נציגי העתונות לפרוטוקולים של ישיבות המועצה, למען קיום העקרון של חופש האינפורמציה?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר: לשאלות 1—2. תקנה 2 של התקנות בדבר ישיבות המועצה והנוהל בהן (תוספת שנייה לפקודת העיריות) קובעת כלהלן:

"ישיבות המועצה יהיו סגורות, וכל שאלה שתבוא תוכרע בהצבעה גלויה. אך המועצה רשאית לפתוח ישיבה לציבור, אם רוב החברים יחליטו כך."

העירייה פועלת בהתאם לתקנה זו, שאושרה על-ידי הכנסת, ואין בסמכותו של שר הפנים לשנותה. כמו כן אין בסמכות שר הפנים להורות על מתן תוכן לעיתונאים לעיין בפרוטוקולים.

מאידך, מועצת עיריית בת-ים יכולה להחליט על פתיחת דיונים לקהל או לעתונות. כמו כן יכולה היא לשנות את תקנות הדיון בהתאם לסעיף 136 לפקודת העיריות, ושר הפנים יאשר ברצון כל תיקון בכיוון זה.

ג. חוק התקציב לשנת 1967/68 (תיקון), תשכ"ז—1967; חוק התקציב

(מס' 2) לשנת 1967/68, תשכ"ז—1967 (•)

(קריאה ראשונה)

מיהדות העולם, היה ברור לכל שאיננו יכולים לבוא בתביעה כלפי חוץ מבלי שנכביד את העול המוטל עלינו, היושבים כאן. אי לכך ביקשתי מממלא מקומי, שר המסחר והתעשייה מר שרף, להקים ולהחיש את הגשת הצעות החוק הנזכרות.

נדמה לי שלא רק היושבים בממשלה ובאוצר חשו בצורך להביא לפני הכנסת הצעות שיאפשרו לאוצר לממן את הפעילות הבטחונית המוגברת — היקרה עד לאמור. הציבור כולו, על כל שכבותיו ושידוריו, רצה להיות שותף למאבק באויבים שקמו עלינו, וכמובן אף ליטול חלק בהישגים המפוארים שהנחיל לנו צה"ל, על חייליו ומפקדיו.

גל ההתעוררות וההתנדבות, שפקד את הארץ, מצא את ביטויו הן בהיענות לתשלום המסים והן בהיענות למילווה הבטחון. דומה שאלה שלא גויסו הרגישו כי עליהם לשתף עצמם, אם לא על-ידי לחימה ממש, שלכך לא הוטשרו או לא

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

מה הם האמצעים שנוקט משרד הפנים כדי למנוע את הסכנה הפיזית ואת ההטרדה הנגרמת למתרחצים בימה של אילת ובחוף טבריה שבכנרת על-ידי סירות סקי?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר: תקנות בדבר איסור השיט במקומות רחצה מותקנות על-ידי שר התחבורה. התקנות הקיימות קובעות כי אסור להפעיל סירות שיט במרחק 50 מטר מגבולות מקום רחצה מוכרז (משני צידיו) — ועבומק של 300 מטר. הורינו לרשויות המקומיות הנוגעות בדבר לאחוז בכל האמצעים שבידם כדי להפקיד על התקנות הנ"ל.

8. תוספת אגרת כיוב באיגוד ערי גוש דן

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הפנים ביום י"ד באייר תשכ"ז (24 במאי 1967):

איגוד ערי גוש דן החליט על העלאת מחיר המים ב-10 אגורות לקוב מים כ"אגרת כיוב" על תושבי הערים הכלולות באיגוד.

היות והעליה של מחיר המים נוגדת את הכרזות הממשלה והחלטות העיריות שלא להעלות השנה את שיעורי המסים — הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם בהתחשב במצוקת התושבים עקב המיתון מוכן משרדך שלא לאשר את העלאת מחיר המים, או לחזור בו מאישורו אם הוא כבר ניתן?

2. כיצד מתיישב עניין החלטת איגוד ערי גוש דן להעלות מחיר המים עם הכרזות הממשלה שלא להעלות שיעורי המסים?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר: א-ב. הכרזת הממשלה על אי-העלאת שיעורי המסים התייחסה לשנת 1967/68 — תוספת אגרת הכיוב אושרה עוד לשנת 1966/67.

היו"ר ק. לוח:

הכנסת תעבור לסעיפים ג' וד' של סדר-היום: חוק התקציב לשנת 1967/68 (תיקון), תשכ"ז—1967, קריאה ראשונה; חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1967/68, תשכ"ז—1967, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר האוצר.

שר-האוצר פ. ספיר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ביום שבו פרצה המלחמה, כלומר לפני שבועיים, הובאו לפני הכנסת הצעות חוק שמטרתן לאפשר לאוצר גביית כספים נוספים ממילווה בטחון, מהיטל בטחון על הכנסה ומהגדלת ההיטל על בניזין. הצעות אלה, שאושרו על-ידי הכנסת במהירות רבה לאור המצב, נידונו וסוכמו ימים מספר לפני כן, כאשר הובהר שהמתח והכוננות עשויים להימשך — על כל המשמעות הכלכלית הנובעת מכך. יתירה מזו, ערב צאתי לחוץ-לארץ, לצורך גיוס אמצעים

שונים מאלה היום-יומיים, משק כזה מפסיק את פעולתו התקינה. במצב כזה נפגעים הייצור, היצוא ושירותים שונים.

נוסף לאי-הנוחות הנגרמת לאזרחים המוצאים עצמם לפתע ללא אוטובוסים, ואשר הדואר שלהם מגיע באיחור, אף אם על-ידי ילדים חביבים — נגרמות תוצאות שליליות בכלכלה לטווח קצר ולטווח ארוך. אין ספק שהשנה ניצא פחות מאשר יכולים היינו לייצא בתנאים רגילים. אם ההפרש יצטמצם לעשר רות מיליוני דולר, ולא ליותר, הרי זאת בשל העובדה שניצחנו מהר, וכן בזכות העובדים ושגשגו בעבודתם, השקיעו מאמצים רבים ומילאו במידת האפשר את מקומם של המגורייסים. ייתכן שאפשר להסיק מעובדה זו מסקנות לגבי פירון העבודה בעבר, אולם בשעת רצון זו עדיף בעיני להצביע דווקא על התוצאה החיובית בהווה, ועוד יותר לגבי מסקנות בתחום זה בעתיד.

גם ביצוא השירותים, במיוחד בענף התיירות, נגרמו הפסדים במסבב חוץ. כמובן, בעתיד לפנינו אפשרויות גדולות בתחום זה, כמו בתחומים אחרים, אולם בינתיים ההפסדים הם עובדה.

תחום שלישי, שאף הוא גיוק, הוא תחום ההשקעות. אמנם היינו עדים במקרים לא מעטים, שעל אף גבור המתיחות הביעו דווקא משקיעי חוץ רצונם להשקיע. אולם זה אינו הכלל, ואמנם קשה לצפות שבזמן של ערכי-מלחמה יבואו להשקיע משקיעים מבחוץ. ביצוען של השקעות פנים נפגע אף הוא. אני בטוח שבעתיד הלא-רחוק נדביק את הקצב הקודם בהשקעות, ואף נעלה עליה.

יוצא אפוא ונראה כי חשים בפנינו בייצור, ביצוא ובקצב ההשקעות. עובדות אלו, המובנות היום לכל אחד, הובנו על-ידי יהדות העולם ומנהיגיה כבר לפני שבועות אחדים. מנהיגים ותיקים, ויהודים שבדרך כלל לא עסקו בעבודה ציבורית-ציונית, חשו בצורך להיחלץ לעזרת המדינה, אם בכסף ואם על-ידי משלוח מתנדבים.

הראשונים לא נשארו בודדים; היום אני יכול לומר בבטחה, שבכל מקום שבו יכולים יהודים להביע את אשר עם לבם, כלומר בעולם החופשי כולו, קיימת התעוררות לסיוע ולתמיכה בישראל. אני רוצה להוסיף, כי אני חושב שגם במקומות שבהם יהודים לא יכולים להביע בגלוי, לבם היה כל הזמן אתנו, וגם הם בוודאי נדבקו אל המקלטים והקשיבו לכל רשרוש ולכל יריעה שבאה מן הארץ, וגם למדו להבחין בין דברי האמת שאנו מוסרים לבין מה שאומרים אחרים.

בישראל קוימו ימים מספר לפני התחלת הקרבות התייעצויות בין שרי הממשלה, וראש הממשלה בראשם, לבין יושבי-ראש הנהלת הסוכנות ואנשיו על בעיית מימון הוצאות הבטחון והתגברות על זה הפסדים בכלכלה.

הדיווחים הראשונים שהגיעו אלינו כבר אז מארצות שונות על התלהבותם של יהודים — וחובה להזכיר כאן גם את זו של לא-יהודים — לסייע לישראל, הבשילה את הפרי של מגבית מיוחדת לשעת חירום. על יושבי-ראש הסוכנות ועלי הוטל לפתוח במבצע זה על ידי סיור מקיף בארצות הברית ובדרום אמריקה, ועוד לפני כן על-ידי קיום פגישות עם אנשי מפתח במערב אירופה, פגישות שהתקיימו בשדות תעופה.

בפגישותינו במערב אירופה, בארצות-הברית ובדרום אמריקה, ולפי הידיעות שבידי ממקומות שבהם לא הייתי, יכול אני לאמר בבטחה כי מעולם לא עברה על יהדות התוצאות תנועה כזאת של הוזהרות עם ישראל.

נקראו, הרי על-ידי מאמץ כספי, שחשיבותו אף היא רבה. עובדה היא כי דווקא בימים שרבים היו בצבא ועסקים שותקו, נגבה מס הכנסה ומס רכוש בסכום שעלה ב-30% לערך על זה שנגבה אשתקד באותה תקופה. כלומר, דווקא בזמן שמבחינה כלכלית ניתן היה לצפות לירידה בגביה במסים אלה, בא הציבור ובחושו הבריא נהג להיפך ממה שהכתיבו התנאים הכלכליים, ובכך גם נענה לקריאתנו מעל במה זו להקדים בתשלום המסים.

חברי הכנסת, ידועה לכם ההתעוררות שפקדה את הציבור, המוצאת ביטויה בתרומות ובקניית איגרות מילווה בטחון. אני שמח שיש באפשרותי לומר בבטחה, שבועיים לאחר שהכנסת אישרה את החוק, כי אותו סכום של 250 מיליון לירות, שציפינו לו ממילווה בטחון, אמנם יכנס לקופת האוצר בזמן הקרוב, אם מותר לי להוסיף: בזמן הקרוב ביותר. היענות הציבור, הן של בודדים והן בקבוצות מאורגנות לפי מקצועות, לפי מקומות עבודה וכדומה, ראויה לשבח ומצדיקה את ההחלטה לגבות את החלק הגדול של הכספים הדרושים בצורה וולונטרית. החלטה זו שלנו התבססה על הנחה כי אפשר לסמוך על הציבור והבנתו, שביארו להיענות מרובה גם למילווה וללוטרי, ולכן אין צורך בהטלת מסים בהיקף נרחב.

ההתלהבות שבה קיבל הציבור בישראל את מילווה הבטחון הוכיחה את בגרותו ואת יכולתו להטות שכס בשעת הצורך, כאשר החישובים והשיקולים, שהם, לצערי, לחם חוקנו בחיי היום-יום, נדחקים הצדה.

העובדה שעברנו את תקופת הכוונות והמלחמה ללא זעזוע במחירים, איננה רק סימן לסידורי אספקה ומלאי שצמחו במבחן, כלומר רק בבחינת הוכחה ליעילות הסידורים שעשתה הממשלה; מעל לכל, העם הוא שעמד במבחן, ולפיכך כמעט שלא שמענו, אפילו במקרים הבודדים שהאספקה פיגרה או שהכמות לא הייתה מספיקה, על נסיון לעשיית רווחים מופקקים. העורף תרם בכך את תרומתו לנצחון המזוהר שהשיג צה"ל, ואין זו גומחה לומר כי בכל מקום, וכל ישכן בירושלים, שבה אנו מסובים כעת, היתה ההרג' שהיכולנו שותפים לנעשה בחזית.

אין זה סוד שההכנה הממושכת ליום פקודה, מצב הכוונות מיום העצמאות, וכמובן המלחמה עצמה, גוררים אחריהם הוצאות עצומות בלירות ובדולרים. ההכנסות ממסים שאושרו באחרונה, בעיקר המס הישיר, שההכנסה ממנו מגיעה לפי האומדן ל-100 מיליון לירות, וכן ההכנסה ממילווה הבטחון, שתגיע ל-250 מיליון לירות, מיועדים כתוספת הוצאה לתקציב הבטחון. בכך אין דין; לכן אני פונה לכנסת בבקשה שתאפשר לאוצר, באישר ועדת הכספים, להעביר סכומים מסעיף הוצאה כלשהו לתקציבים מיוחדים, לצורך הוצאות מיוחדות שהזמן גרמן, לשם כך ניאלץ, כמובן, לצמצם את ההוצאות בסעיפים אחרים, ואנו שוקדים עתה על תכנית שתשחרר אמצעים למטרות אלה.

בכך יכולתי לכאורה לסיים את נאומי, אולם הן מבחינה כלכלית והן מבחינה ציבורית-יהודית לא יהיה זה נכון להתעלם מהקשיים שנגרמו למשק כתוצאה לואי מהמצב הבטחוני, עוד פחות רשאי אני, לדעתי, להתעלם מן הדרך הנפלאה שבה נחלצה יהדות התפוצות לסייע בידינו כדי להתגבר על קשיים אלה.

כוונות ממושכת ומלחמה אין פירושה הכלכלי הוצאה לנשק ולתחמושת בלבד, על אף שאלה הוצאות נכבדות. משק, שרכבות מעובדיו נקראו לדגל, ואחרים התנדבו לתפקידים

ומאווירון שני, — ובשלישי עלו. שאלתי אותם: לאן פניכם מועדות? אמרו לי: לתל-אביב.

כך נמשכת זה תשעים שנה השחרות של אהבת יהודים, קשר של יהודים עם ישראל, מראשית ההתיישבות עד למדינת ישראל החופשית.

הידיעה שרבים כל-כך מוכנים לסייע לנו, למעטים כל כך, היא גורם וטועד את כולנו ומוחק אותנו העוסקים בבעיות הכלכליות שעוד לפנינו. בעיות אלה הן: שיקום הריסות, שאפילו במלחמה כה קצרה ובנצחון כה מוחץ אין להימנע מהן; שיקום ירושלים השלמה, שהיא לא רק בירתה הנצחית של ישראל, אלא של העם היהודי כולו; הדרכת הפיזור שנוצר בתחום הכלכלה, שעליו עמדת קודם. במלים אחרות: אנו נכנסים עתה לתקופה של תנופה בפיתוח וביצוא, שבה קשור בפיזורנו הכלכלי, תוך מאמץ להעלאת הפריזון, וכל זה בתנאי ריסון בהוצאות הייצור ובקצב העליה ברמת החיים.

מטרות אלה, בנוסף לעול הכרוך בסיעוד לאוכלוסיה הערבית שנוספה לנו, מחייבות אותנו לארבעה דברים, שיהדות העולם נקראת לסייע בהם: ניצול צינורות השיווק למען הגברת יצואנו, תוך כדי שימוש במוניטין הנוסף שרכשה לה ישראל; אמצעים שיופנו להשקעות, כלומר הגברת הזרם של השקעות חוץ, ידע, שכלעדי אמצעים כספיים אין בהם די ועל כל אלה — אני מאמין בבלתי-אפשרי, במה ושקורה עכשיו בכמה שטחים בארץ ובחוץ-לארץ, עשינו את הבלתי אפשרי, והבלתי אפשרי הנוסף הוא כוח אדם מעולה, כלומר עליה במיוחד מארצות הברית ורובן, כי רק משם אפשר לצאת.

לפני חתומים לא רבים היו וטענו כי ישראל אין בה כדי להציב את האתגר המושך עליה מארצות הברית. נדמה לי כי איש לא ישימע טענה זו היום. ההתלהבות שהתעוררה בעולם בכלל ובעולם היהודי בפרט היא ערובה לכך שהאתגר לא רק שהוא קיים, אלא אף מעורר בה בקרב אחינו שבתפוצות, ישראל, כפי שהיא מצטיירת בעינינו לעתיד, היא מדינה שמשק רינאמי ומתרחב, חודר לתחומים ולשוקים חדשים, וכל זה תוך התגברות על קשיי התעסוקה.

משק זה חייב לעמוד מצד אחד בדרישות של כלכלה מודרנית ומדיניות חברתית מתקדמת, ומצד שני צריך לתרום את חלקו לתחום הבטחון. מדינה כזאת מציבה אתגר לא רק לאלה הנקראים לסייע לה ולהתיישב בתוכה, אלא בראש ובראשונה לאלה היושבים בה והעושים כבר במלאכה.

השכונות האחרונות הוכיחו שאנו יכולים למשימות הקשות ביותר. אני בטוח שגם על המשמיות הכלכליות והחברתיות שלפנינו נתגבר במלכוד.

יוחנן בדר (גח"ל):
מה מציע השיר?

ה"ר ק. לוז:
אני מבין שהשר מציע להעביר את הצעות החוקים לוועדת הכספים.

שר-האוצר פ. ספיר:
כאמור בסדר-היום, הצעתי שני חוקים: (1) חוק התקציב לשנת 1967/68 (תיקון); (2) חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1967/68. כמובן, אני מציע להעביר את שני החוקים האלה לוועדת הכספים.

ה"ר ק. לוז:
אנו עוברים לדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בדר, ואחריי לחבר-הכנסת קרגמן.

אני מעיד על עצמי, שנפגשתי פעמים רבות עם יהודים שרצונם לסייע לישראל היה עז, אולם תנועה המונית כזו הסוחפת אתה גם את אלה שהתנכרו עד כה למשמעות הלאומית של יהדותם, תנועה כזו, לפי דעתי, טרם היתה.

יהדות התפוצות, ובתוכה גם אלה שלא תמיד גאווה היתה על ישראל, חשה בימי הכרעה אלה כי נפילת ישראל, לו חס וחלילה היינו מגיעים לכך, ואני חוזר ואומר: חס וחלילה, עלולה היתה להביא לשינוי מרחיק לכת בהווייתה היא. יהדות העולם יודעת כי ישראל היא בשבילה מקור גאווה בקרב הגויים. אריקומו של ישראל, חס וחלילה, פירושו לגביהם, חזרה למצב שהשתנה עם הקמת המדינה. דברים אלה, גם אם לא נאמרו בפה מלא, הסולידריות היהודית שאין עמה חשבון, הם שהביאו לתנועה נפלאה זו של פעולה למען ישראל.

לא כאן המקום לפרט את המעשים של יהודי העולם בתחום הכלכלי, ובוודאי שלא בתחום הפוליטי. אני יכול רק לומר, כי נוכחנו לדעת שיהודי התפוצות, על כל שכבותיהם, ומה שלא פחות חשוב — על כל דורותיהם, חשים את הקשר עם ישראל. היתה זו בשבילם תקופה של חרדה, שעם גבור צבא הגנה לישראל הפכה לגאון. ראיתי אותם בימים שלפני ההכרעה וכיום הראשון של המלחמה. הם היו מלאי יגון, עצבות, חרטה, חרדה בשאלה מה יביא אתו יום המחרת, והמעוות תוגה היו בעיני רבים. לאחר שעברו הימים הראשונים הפכו אלה להמעות של גיל ולשמחה וגאווה. כשראיתי זאת, מצאתי לנכון לשגר למצביא של צבאנו, לרב-אלוף רבין, ברכה לגצחון, והרשיתי לעצמי לומר לו כי (אני מצטט): "כל הזמן ליוו ומלווים אתכם, חיילי ישראל, המוני יהודים באשר הם שם, וזה שימש ומשמש עידוד למיבורי ישראל. ראינו אותם ברגעי חרדה: כולם היו אתכם".

עידוד מיותר שאבתי משילובם של הדורות, ארבעה במספר, בפעולה למען ישראל. היו אלה אותם סבים, אותם זקנים שהביאו את נכדיהם ואת ניניהם כאשר בידיהם כל חסכוניהם, ואשר המחשבו לי בדרך שאין טובה ממנה, כי מי שאומר שהצעירים בתפוצות מתרחקים מישראל — אינו יודע מה הוא סת. הצעירים הרבים, גם אלה שבאו לכאן, ואלה שפגשתי כשהם מתחפפים על דלתות המטוסים שם, הם הוכחה לכך שיהודי צעיר אין פירושו — כפי שטנו רבים לחשוב — יהודי המתנכר ללאומיותו. ההיפך הוא הנכון: רבים מבין הצעירים אלה מוכנים לתרום מכספם ואף לסכן את חייהם. כך נראו הדברים בארצות חוץ לפני ימים לא רבים בעבודת התנדבותית אתנו כאן. אני מחשה לעצמי לומר, כי צר לי על שיהודי ישראל, הדורות הצעירים כאן, לא חשים ולא מעריכים תמיד את ההזדהות של יהדות הגולה, הוזהות בנפש ובכסף. חבל שלא קמו משוררים וסופרים ולא תיארו את התנועה של היהודים ואת מה שעבר על היהדות, על החזרה והדאגה ועל השמחה והגאון שלהם. היסטוריונים בודאי ישלימו את המלאכה. זה היה בשבילי כמעט סמלי, היום בו נפגשתי בכארים עם משלחות תנוות של יהדות אירופה, כאשר האחרון בין הנוכחים היה הבארון רוטשילד, שהוא בארון כשלעצמו, אבל הוא גם נכדו של אדם גדול, שהציל יהודים לפני תשעים שנה. במשמע אותו מדבר אל המשלחות של יהדות אירופה, היה נדמה לי שכן דיבר סבו לפני תשעים שנה.

משובי לארץ נפגשתי עם מספר צעירים מארצות-הברית שזא יכלו לעלות לאווירן בגלל הסידורים החששים, שכן בינתיים אסור לרוב בימים אלה לישראל בדרכונים של ארצות-הברית. הם התנדפו על הלתות, הורידו אותם מאווירון אחד

חבורה ל"ב, ישיבה קס"ד

— חוק התקציב לשנת 1967/68 (תיקון); חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1967/68 (כדר, פ. ספיר, לוז, שוסטק) —

הקשורות במבצעים, ואין זה מספיק שנכסה רק אותן הוצאות שהגיוס והפעולות חייבו אותן. עלינו לעשות מאמץ מיוחד להוסיף לאמצעים ולכלים הנמצאים בידי הצבא. ומבחינה זו הסכום שאני רואה בהצעה שלפנינו הוא בוודאי קטן מדי.

שר האוצר נגע בהוצאותיו בבעיות רבות שאינן קשורות במישרין בתקציב זה. אינני רוצה להביע על כך דעה כאן. אני מסכים לרוח בה נאמרו הדברים. על הפרטים אפשר לחלוק. אנו תומכים בממשלה זו, לא באופן רטרואקטיבי. אני חושב שיהיה זה נכון אם שר האוצר יעזור לנו לדון על הוצאותיו ועל נושאים בוועדת הכספים. בזה בעצם הגעתי לסיום דברי. ואני מצטרף להצעתו של שר האוצר להעביר שני חוקים אלה לוועדת הכספים.

היו"ר ק. לוז:

חנות הדיבור לחברת הכנסת קרגמן.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):

אדוני היושב ראש, אבקש להעיר הערה לסדר.

היו"ר ק. לוז:

בבקשה.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):

אדוני היושב ראש, לפי תקנון הכנסת על סדר הדיונים, בפרק הרביעי, בסעיף 46, המתייחס להצעות תקציב ולדיון על מדיניות חוץ ובטחון, כתוב במפורש בפסקה ג': "בדיון סיעתי... יקבע היושב ראש את תור הנואמים בין הסיעות בזה אחר זה בהתחשב בגודלן; אולם במחזור הראשון של הנואמים תיקרא הסיעה הגדולה שבסיעות האופוזיציה לגאוס ראשונה". אני חושב שבהתאם לכך, אגודת ישראל, שהיא עכשיו הסיעה הגדולה באופוזיציה, היא אשר צריכה להופיע ראשונה בדיון זה. סדר הנואמים כפי שנקבע עליי היושב ראש הוא בניגוד לתקנון.

היו"ר ק. לוז:

אינני יודע אם הפירוש שלך על התקנון הוא נכון.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):

זה איננו פירוש, זה כתוב בתקנון.

היו"ר ק. לוז:

בתקנון כתוב "הצעת תקציב", וזו איננה הצעת תקציב, אלא חוק לתיקון חוק התקציב.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):

אין הבדל.

היו"ר ק. לוז:

זו השאלה, אם יש או אין הבדל. ובשאלה זו תפסוק ועדת הכנסת. אני רוצה להסב תשומת לבך לכך, שלא היתה כל דרישה לקיים הפעם דיון סיעתי, וועדת הכנסת לא קבעה זמן הדיון. אני רואים דיון זה כדיון אישי.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):

אף פעם לא שמעתי שעל תקציב נערך דיון אישי, עשיתי אני שומע שהדיון הוא אישי.

היו"ר ק. לוז:

כן, הדיון הוא אישי.

יוחנן כדר (גח"ל):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת. בימים הגדולים האלה, כאשר לאור צורכי השעה מצאנו את הדרך לליכוד הלאומי, קיימת סכנה שמתוך אחדות לגבי עצם העניין נוניח את הצורה. הייתי אומר שעל אף שלפעמים קל מאוד למצוא הסכמה כמעט כללית לכל עניין ועניין, בכל זאת צריך להעביר כל עניין ועניין בצניעות והפירמנטים הרגילים.

לפני שבועיים, מסיבות ברורות, הסכמנו בוועדת הכנסת שעל שלושה חוקים יתקיים דיון אחד. אין שום ספק שאילו היתה הממשלה פונה גם השבוע לוועדת הכנסת בבקשה לאחד את הדיון על שני החוקים, היינו מסכימים לזה. אבל למרות שההסכמה הזאת היא בטוחה מראש, אי-אפשר להסכים לכך שתהיה מובנת מאליה מראש. אולם מאחר שהפעם הביא שר האוצר שני חוקים יחד, אינני מערער על הפרוצדורה הזאת, אך אני מבקש שלהבא נדייק כולנו בפרוצדורה.

ברור שאנחנו שותפים גם לשתי הצעות חוק אלה וגם לרוח אותה הביע שר האוצר בעת הוצאתו. אין מצדו שום חילוקי דעות מהותיים בעניין זה. אבל יש לי מספר הערות.

הערה ראשונה היא, שהנחתי היא — ואני מבקש ממר ספיר שיאשר הנחה זו — שהסכום של 350 מיליון לירות המופיע בהצעת התיקון, איננו רק תוספת לסעיף 06 — תקציב הבטחון, אלא זו תוספת לאותו סכום בתקציב שוועדת הכספים אישרה בחודש מארס. אין זה תהליך לכיסוי מן התקציבים המיוחדים, אלא זו תוספת מוחלטת לאותו סכום שאינני יכול לפרט אותו כאן, שכבר החלטנו עליו.

שנית, אני שואל את עצמי — ואם אפשר אני שואל גם את מר ספיר — מדוע בסכומים המופיעים כהכנסה לכיסוי הוצאה זו, אין שום הכנסה מחוץ-לארץ? אין אף פרוטה אחת מהמגביות שנערכו בחוץ-לארץ.

שר האוצר פ. ספיר:

אסביר זאת בוועדת הכספים.

יוחנן כדר (גח"ל):

אני מכיר חוקים של ארצות אחרות. אגיד משהו על כך. אני מבין שיש ארצות מסוימות שחוקיהן מקשים בעניין זה. אבל אינני יודע מדוע הכנסות מארצות כמו קנדה או אנגליה אינן מופיעות בהצעה זו. ואם עניין המגביות בארצות מסוימות הוא מסובך, הרי לגבי מילואו העצמאות החדש בסך 500 מיליון דולר — שבוודאי חלק ניכר ממנו ייגבה עכשיו — אין שום מניעה שהמדינה תשתמש בכספים אלה או בחלק ניכר מהם לאותה מטרה. אני רוצה להדגיש זאת, כיוון שאני בטוח שמטרת תגיוס הסולידריות שתגלו בתפוצות, המטרה שבגללה התנדבו שכבות רחבות של עמנו לעזור לנו בשעה זו, כוללת גם צרכים אלה. נדמה לי שקצת יוצא-דופן הוא שאף פרוטה אחת מחוץ-לארץ אינה נמצאת בכיסוי התקציבי של הוצאה זו.

הערה שלישית: עם כל הכבוד, מר ספיר, אני חושב שהסכום של 350 מיליון לירות המופיע בהצעה שלפנינו הוא קטן מדי. בזמן האחרון כתבו רבים ואמרו רבים שהיה הבדל גדול בכמות הנשק ואפילו באיכות הנשק שפעל באותו מבחן, והבדל זה באיכות ובכמות הנשק לא היה לטובתנו. ודאי, נצחון בתנאים כאלה מוסיף כבוד לחיילינו. אבל חובת כולנו להבטיח לצבאנו שימלא חובתו בתנאים הטובים האפשריים. ולכן אני חושב שאין זה מספיק אם נדאג רק לאותן הוצאות מיוחדות

ישראל קרגמן (המערד):

ה"ר ק. לוי:
דרשות הייביר לחברה הכנסת חזני.

מיכאל חזני (מפד"ל):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אף אני ברכתי שלוחה לשר האוצר, שיצא בטרם קרב בשליחתו של עם עני במצור שכל רודפיו כמעט והשיגוהו בין המצרים, וחזר לארצו עטורת התהילה והנצחון, בהביאו לא רק עזרה חומרית מיהדות התפוז צות, אלא גם ברכת שלום רוטטת ומרעידת נימים שבלב.

אדוני היושב ראש, כאשר עמדנו לפני שבועיים כאן בסערת ההתפוצצויות שמסביב ואישרנו בדחילו ורחימו את שלושת החוקים שהביאו לפנינו, ברור היה שההמשך הטבעי הוא זה שהביא עכשיו שר האוצר לאישור. שכן ההיטלים ומלווה הבטחון — ההמשך שלהם הוא חוק התקציב מס' 2 והתיקון לחוק התקציב, שבאים לאפשר את השימוש בהכנסות מהכספים האלה לצורכי בטחון. באותו דיון גם אמרנו, שלא מספיק לגייס כספים לאותן מטרות, אלא צריך לעשות מאמץ עליון לקמץ בהוצאות אחרות, לבדוק מחדש את סדר העדיפויות, שודאי נשתנו עכשיו, לדחות מה שאפשר לדחות ולהעביר את הכספים האלה לצורכי השעה. חוק התיקון לתקציב שהובא עכשיו עלי ידי שר האוצר בא לענות גם על המשאלה הזאת.

רבתי חברי הכנסת, בשוך סערת הקרבות אנו עומדים לפני שלוש חזיתות אחרות: החזית המדינית, החזית הכלכלית וחזית העלייה. ואם החזית הראשונה, החזית הצבאית, שבגבורה רבה עמדו בה החיילים בחזית והעם בעורף תוך כדי גילויים של הקרבה ומסירות נפש שמעטים כמותם, היתה בבחינת "מי יעלה בהר ה'", הרי העמידה ביתר החזיתות שהזכרתי היא בבחינת "מי יקום במקום קודשו". לפעמים אין זה יותר קל וזה דורש מאמצים לא יותר קטנים.

אשר לחזית המדינית, לא נעסיק בה עכשיו במעמד זה. כאן תפילתנו היא שיישמר הליכוד ותישמר צלילות הדעת, התבונה והעוז, על מנת שנוכל לקצור את הפירות מהנחונות הצבאיים, על מנת שייכון שלום. והרי תנאי מוקדם לשלום הוא עוז ואומץ, בבחינת "ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום".

המערכה הכלכלית שאנו נכנסים לתוכה — עמד עליה שר האוצר. ענינה הוא: לעמוד בהוצאות הבטחון ובהוצאות אחרות שהזמן גרמן; להדביק את הפיגור ביצוא ובהכרזת המשק שחל בתקופה זו ועוד יתוול; ליצור מחדש תנאים להשקעת הון, וכאן — עם כל ההתלהבות של יהדות התפוצות — הכל תלוי ברווחיות הייצור והיצוא. ועוד יעוד יועד בתחום הכלכלי, ששר האוצר לא עמד עליו, והוא: שאם גם בימים כתיקונם לא יכולנו לסבול חוסר עבודה בתוכנו, על אחת כמה וכמה עכשיו, — ואני בטוח, אדוני שר האוצר, שאחת מסכים אתי — שלא ייתכן שחייל החזית לביתו ופושט את מדי הקרב, יתהלך יום אחד מחוסר עבודה. אנו חייבים איפוא, תוך כדי המאמצים הנדרשים להדביק פיגורים, לשקם ולעמוד במעמסות אחרות, גם לדאוג לכך ישלל אחד יקבל את יום העבודה שלו ועבודה בכבוד. ועם כל זה — לא להיות מוצפים בגלים של אינפלציה, אינפלציה דוהרת, שהיא תוצאה של קרבות ותוצאות מלחמה. הרי פה מערכה קשה מאד, ואתגר רציני מאד לממשלה, ולא פחות מזה — לציבור כולו.

והחזית הנוספת, שגם אותה הזכיר שר האוצר — חזית העלייה. פה אתגר לצעירי ישראל בתפוצותיהם לעלות לארץ ישראל ולהשתתף בבנינה של ארץ ישראל. כאן תפקידנו — לא רק יצירת תנאים כלכליים ונאותים לקליטת עליה מארצות

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, בתחילת דברי ברצוני לברך את שר האוצר בשבחו משליחות קשה בחוץ לארץ. כאשר אני אומר, "שליחות קשה", כוונתי לשליחות קשה מבחינה נפשית. להיות בימים אלה, בשלושה — ארבעה הימים הגורליים מחוץ למולדת, בשליחות הקשורה בגיוס אמצעים למען נצחוננו, אין זו שליחות קלה מבחינה נפשית. לכן ברכתי נתונה לו.

אני רוצה לומר לחברה הכנסת בדר — שכידוע הוא שותף לממשלה הזאת ותומך בה — שממשלה של ליכוד לאומי, ממשלה רחבה, הכוללת למעשה את כל המפלגות בבית הזה, אינה מונעת דעות שונות, הבעת מחשבות שונות, ויכוח פנימי. השוני הוא רק בכך שהדעות השונות לא נוצרו לצורך אופוזיציוני, אלא לגופי העניינים, ובכך יש ברכה רבה. לכן אין חברה הכנסת בדר צריך להיות חדר כליכד, ואין לחשוש שהעובדה הזאת — שהממשלה היא רחבה, ממשלת ליכוד לאומי הכוללת כמעט את כל המפלגות בבית הזה — תביא לירי שיתוק של הפרלמנט. אינני סבור כך.

אציין דבר, שבלי ספק הוא משמח ביותר ולמעשה ידענו עליו כאשר הבאנו את שני החוקים האלה לכנסת, שתכליתם הפצת איגרות מלווה בטחון. ידענו שהעם מקבל זאת ברצון ובמלאו ההכרה וההבנה. אנחנו עדים לתנועת קנייה גדולה של איגרות מלווה בטחון, שאיננה מתבצעת דווקא לפי מה שנקבע עליידי מוסד זה או אחר. כל אחד קונה במלאו הכרתו ובמלאו רצונו ובכך קובע גם את שותפותו במאמץ הגדול שעשינו ושנאנחנו חייבים עוד לעשות למען חיינו בארץ הזאת.

אינני יודע מדוע צריך היה חברה הכנסת בדר לחשוב שהסכום הזה, 350 מיליון לירות — 100 מיליון לירות ממס הכנסה ו-250 מיליון לירות ממלוות פנים — צריך להיות מורגש לגביהם באופן מיוחד שהם מיועדים להתחייבויות שנועדו לצורכי בטחון. בסעיף 2 נאמר במפורש, שאומדן הכנסות המדינה הנוסף לכיסוי תקציב הבטחון הנוסף הוא כמפורט בתוספת. כאן מדובר בלשון החלטית ש-350 מיליון לירות אלה — ואולי יהיו עוד יותר — יוצאו בהתאם לחוק רק לצרכים בטחוניים. לגמרי מיותר היה לפי דעתי לזון בתקציב מטבע חוץ שיש לו גם כן השלכה לתקציבי הבטחון. ידוע לחברה הכנסת בדר היכן דנים בכך. אני מניח שוועדת הכספים תקבל הסברים נוספים בשאלה זאת.

אשר לחוק הראשון, דיברנו לא מעט מעל במה זו — ולברבים יש משנה תוקף היום — על הצורך בקימוצים בהוצאות משרדיות. יש אפשרויות לא מעטות לקצץ ולא להוציא כספים לאותן מטרות שחשבנו אותן לחשובות לפני המלחמה. אין ספק שצריך להמשיך ולתבוע שיעשה מאמץ מקסימלי לקימוצים בהוצאות הנראות היום כמיותרות, לא נחוצות ולא ררושות — ואי אפשר לקבוע בדיוק כמה אפשר לחסוך — על מנת להעביר כסומים אלה לתקציבים מיוחדים שיש להם מנגנון ברורות בקשר למצב תקציבי.

שר האוצר נגע בכמה בעיות כלכליות כלליות. היום הן מקבלות משנה תוקף, כגון עניין היצוא, פירון העבודה ועוד. אינני חושב ושבנושא זה צריך לקיים עכשיו דיון, אך ללא ספק נצטרך לזון במיוחד באותן בעיות כלכליות ורחבות, שהן מורכבות הרבה יותר מכפי שהיו לפני המלחמה והנ צחון. ודאי נקדיש לכך זמן הן במליאה והן בוועדות.

אני מצטרף להצעה להעביר את החוקים לוועדת הכספים.

היהודים. העם היהודי מלוכד באהדתי לישראל, ועלינו לבדוק כלים חדשים כדי לצקת בהם את אהדתם מעבר לארגונים ומגננים קיימים.

אדוני שר האוצר, פה, בעניין זה, הייתי רוצה לומר משהו, והייתי מבקש את תשומת לבך: לישראל הגיעו מתנדבים רבים ושראו בעצם היותם אתנו בימי המבחן צו עליון. הם באו לעזור ולפעול אתנו שכם אחד. יהיה לא טוב אם לא נדע להקנות להם תחושה עמוקה שנידבותם וחלוציותם רצויה ויעיז לה. לצערי, טרם הוסדרו ההסדרים המחוייבים לשם כך, ויש היעדרות על חוסר תיאום וארגון בהפעלת המתנדבים. לדעתי טוב תעשה הממשלה אם תתן בדחיפות דעתה לבעיה. אל ניכשל בכך, כי נפגשם ובנפשנו הדבר.

היו"ר ק. לוח:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שם-טוב, ואחריו לחבר הכנסת גולן.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אף אני רוצה לצרף את ברכתי לשר האוצר אשר סיפר לנו בדבריו מעל במה זו על המפגש המרגש עם יהדות הגולה בימים היסטוריים אלה. בדבריו של שר האוצר הייתה המחשה של אותה תמורה מהפכנית שהביאו לנו "ששת הימים", לא רק במורח הקרוב, אלא גם בהרגשת העם היהודי בגולה. ששה ימים של קרבות שינו את ההרגשה מיסודה, מחזקה על גורל המדינה וחיי היהודים להרגשת נצחון ובטחון.

אני מקווה שהבית יאשר את שני החוקים ששר האוצר הביא לפנינו, כי הם מחוייבי המציאות. אנחנו חייבים לאפשר לממשלה להעביר כספים מתקציב משרד זה או אחר, שהו צאחם אינה דרושה ואינה רצויה עכשיו, אך הם דרושים לתקציבים המיוחדים — לתקציב הבטחון.

יכול מאד להיות שכמה חברי כנסת יגישו הסתייגויות, בהגישם את הצורך בפיקוח פרלמנטרי על ביצוע התקציב והגבלת הממשלה, כדי שלא תוכל לעשות בכספים תקציביים כרצונה. אולם בחוק עצמו נאמר באופן ברור, כי ההעברה מסעיף לסעיף או מתקציב משרד מסוים לתקציבים מיוחדים "תיעשה באישור ועדת הכספים של הכנסת, ועל ידי כך אנו שומרים על מלאו הפיקוח הפרלמנטרי על ביצוע התקציב על-ידי הממשלה.

החוק השני מאפשר לממשלה להוציא 350 מיליון ל"י לכיסוי הוצאות המלחמה. אני מסכים עם אותם חברי כנסת שקדמו לי, כי ייתכן מאד שיתברר כי סכום כסף זה לא יספיק, לפני שבוע או עשרה ימים, כאשר החלטנו כאן להטיל היטל בטחון ומילווה בטחון, גם אני הייתי סבור, כחברי כנסת רבים, שהעם מוכן לתת לממשלה יותר מאשר היא ביקשה ממנו, ואין לי כל ספק שאם נצטרך לדרוש סכומים נוספים לכיסוי הוצאות הבטחון, יסכים העם לתת את האמצעים.

שר האוצר הקדיש בדבריו מספר מלים למצב המשק. נכון הוא שאנו לחמנו ולוחמנו בימים אלה בכמה חזיתות. בחזית הצבאית היה לנו נצחון מזהיר. אנחנו עומדים עכשיו לפני מאבק קשה בחזית המדינית, אולם יש עוד שתי חזיתות: החזית היהודית — חזית העליה, והחזית הכלכלית הפנימית.

שר האוצר הצביע על כך שיתכן כי בשנה זו יירד פרוין הייצור ואולי גם היצוא לא יעלה באותה מידה שציפינו לה, אולם יש בימים אלה פיצוי גדול על אובדן ההתקדמות בפריון הייצור — צה"ל הגיע לשיא של "פריון ייצורי", ייצאנו נצחון גדול, אשר לא רק הציל את חיי המדינה, אלא אני

הרוחה, אלא גם יצירת אקלים נאות בתחום החברתי, התרבותי, המוסרי. הוא ורק הוא אשר יכול לעורר אתגר ולהצית לבבות.

העמידה בכל המערכות הללו תלויה בהתנהגותנו. אני דהיינו: שאותה הרוח הגדולה אשר קמה בעם כולו, בארץ ובתפוצות; שאותה ההתלהבות, האחדות וההתלכדות; שאותה האחוה, המסירות, האחריות ההדדית והעזרה ההדדית, ותחושת הגורל המשותף — שכל אלה ימשיכו, לפחות בחלקן, להנחות את ארחות חיינו בימי רגיעה ושלום; ושאותו האור הגדול — ובזה תלוי הכל — אשר בקע מחוך חשרת העננים שנקשרו עלינו רק לפני שבועיים, ימשיך לחמם לבבותינו ולהקרין על מעשי ידינו.

היו"ר ק. לוח:

רשות הדיבור לחבר הכנסת דגני, ואחריו לחבר הכנסת שם-טוב.

עמוס דגני (רפ"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הכנסת כולה קיבלה את חוק מילווה בטחון והיטל בטחון, ואפשר לומר שהעם כולו קיבל חוקים אלה בנדיבות ובהתלהבות. הצעות החוקים שהובאו לפנינו עתה על-ידי שר האוצר באות לאפשר תקצובם של הסכומים שייגבו — ואני מצטרף בלב שלם לתומכים בהצעת החוק.

הננו נתונים עתה עדיין במערכה המדינית וברשמי הנצחון הצבאי, אולם במהרה נצטרך לתת את הדעת גם להשלכות הכלכליות הנובעות מכך.

הזעזוע העמוק שעבר על הציבור מן הסכנה החמורה שנתחדדה באופן מפתיע עם האתגר שהציב לפנינו נאצר, אך ורק לפני כחודש ימים, אסור לו שלא יתן את אותותיו גם על ארחות חיינו בימי רגיעה. רע מאד יהיה אם נחזור אל ארחות החיים שהורגלנו בהם עד לפרוץ המשבר. בידינו עתה הזדמנות נדירה לשקם ולפתח את משקנו על עקרונות הגיוניים, צודקים ונכונים.

יש ביכולתנו להתנער מקשיים כלכליים אם ננצל נכונה את הרוח הטובה שנתגלתה בקרב אזרחינו. דומני כי היום כל אורח בישראל מבין כי קיומה ובטחונו של מדינת ישראל מחייבים מאמצים ופעילות שמעבר לחשבון הפרט ומעל לצורכי השגת טובות הנאה. נכון כי הרבה ויכוחים שהורגלנו בהם בעבר קרה חודם נוכח המציאות החדשה. הבעיה היא אם יהיה לנו אומץ הלב — לא לציבור הרחב בלבד, אלא בראש וראשונה לנבחרי — אם יהיה לנו אומץ הלב לנצל ("לנצל" אני אומר ברוח טובה) את האפשרויות הגדולות הסמוכות בעמנו, לפיתוח משק חזק ובריא, לטובתה של ישראל.

ופה ברצוני להעיר, בעקבות דבריו של שר האוצר, דבר נוסף. אני מקווה כי יצטרף לדעה שהביעו גם קודמי בוויכוח, חברי הכנסת קרגמן וחזני, כי הסכום הנוסף המוצע לתקציב אינו הסכום היחיד הנוסף להוצאות וההכרחיות. כלומר: פרט לסכום הזה תחליט ועדת הכספים על-פי הצעת הממשלה גם על סכומים באותם סעיפים שאולי אפשר להחזיר את ביצועם לתקופה אחרת, ועל-ידי כך להגדיל את הסכומים שהזמן מחייב את הוצאתם.

ודבר נוסף. רוח גדולה באה על יהדות העולם — הודות שאין עמה גבולות, שהיא כולה אש קודש. יהדות העולם על פלגיה, כפי שנתגלתה לעינינו בימים הקודרים ובימי השמר חה שבאו מקבותיהם, מוסכים להרגשה כי יש צורך בשידוד מערכות מקיף ביחסי ישראל והתפוצות. דומני כי הציונות הרשמית הייתה צרה מלהכיל את הציונות העמוקה שבלבות

בכך. לא הודקנו לקיצוב, לא לקימוצים ולא לצמצומים. ניהלנו את חיינו הרגילים. זה דבר גדול מאוד. אני מקווה שגם להבא נשכיל לכוון את עניינינו הכלכליים באופן נכון, כדי שנתקרב, בתקופה הקרובה ביותר, ליתר עצמאות. חזקה עלינו שנדע לעשות זאת.

כמובן, לאחר שהחלטנו לתת לממשלה אפשרות, בישיבה הקודמת, להוציא איגרות מילווה בטחון, נסכים לתקצוב הכספים שנקבל ממילווה זו. לכן אני בעד העברת החוקים האלה לוועדת הכספים.

היו"ר ק. לוז :

רשות הדיבור לחבריה כנסת פרוש, ואחריו — לחבר הכנסת שוסטק.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. הפרוצדורה הפרלמנטרית היא כה פורמלית וכה קוד, ולפעמים גם מזוהה עד כדי כך, שבמסגרת הבאת תיקון לחוק התקציב ניתן לבטא, עד כמה שניתן לבטא בשפתנו הדלה, את האירועים ההיסטוריים שעברו עלינו.

מסופקני אם אנו בעצמנו מסוגלים להבחין בעקבות ההיסטוריה שאנו חיים בה. דורות אחרי דורות יספרו אבות לבנים את אשר חזינו בימינו אלה. „אשרי העם שככה לו, אשרי העם שה' אלוֹקוֹ“.

בראשית דברי אמלא חובה נעימה המוטלת עלינו, על כולנו. אני בטוח בכך, כי כולכם בדעה עמי, כי עלינו להודות ולהלל לה' יתברך שמו, שהראה לנו נסים גלויים, להדביר שונאינו, להצילנו מהשמדה, חלילה, ולהוציאנו מאפילה לאור גדול. מי ימלא גבורות ה', שחזינו וראינו בימים אלה כאשר שונאינו קמו לכחותנו והקביה הצילנו מידם.

איה הסופר ואיה זה אשר חננו ה' לתת ביטוי לרחשי לבבות בני ישראל, כאן במדינה ובכל התפוצות, למראה הנסים והנפלאות ולמראה הגילויים הגדולים שנתגלו בעם ישראל על כל שכבותיו?

תפילתנו ותקוותנו — ובהתאם לכך עלינו לפעול — שההרואה המרוממת שהרימה את עם ישראל לרמה נעלה זו, אליה התעלה בימים אלה, תימשך. אשרי העם שככה לו, אשרי העם שזכה לבנים לוחמים כאלה כמו צבא ההגנה לישראל. אשרי העם שה' אלוֹקוֹ. כל אחד מאתנו, ללא הבדל, זה שאומר זאת בגלוי וזה ששומר זאת בלבבו, מודה שה' הוא אשר לחם לנו.

בימי חנוכה אנו חוגגים חג גדול של הנסים והנפלאות של הימים ההם. אולם מעניין, שביוסופן מובא, כי בימי חנוכה נהרגו מתתיהו ובניו, ורק שמעון, אחד הבנים, לא נהרג. בכל זאת אנחנו חוגגים את חג החנוכה כחג הנסים והנפלאות, כחג בו נפלרו רבים ביד המעטים. אומר על כך הזוהר, כי דמם של קדושים הם הם הממליצים במערכות ישראל. בלי דם קדושים אי אפשר להגיע להישגים שאליהם אנחנו מייחלים להגיע.

אותם דברים יורשה לי להגיד למשפחות השכולות. יוד עיט אנו כי קשה לכם להתנחם; בשעה שכל העם שש ושמה, אתם נאנחים ואבלים. בזמן הרע סבלתם וסבלתם ולטוב לא הספקתם להגיע, ולא זכיתם לראות את האור הבוקע הנה, האור הגדול שאנחנו ראינו ושאנחנו רואים. באתת תנוחנו — כי דם הקדושים, דם הבנים, דם אבות המשפחות, הם הם שעמדו לנו להשיג את ההישגים הגדולים האלה. השגנו הישגים גדולים, ואנו, כיהודים, מאמינים וחוזים גדולות במה שאנו רואים. דווקא כעת, אחרי נצחונותינו הגדולים, אנחנו רואים כשיא

מקווה שהוא גם פתח פתח להסדר של שלום עם הארצות השכנות.

אם מדובר על החזית הכלכלית, אף אני סבור, כחבר הכנסת חוגי, כי במידה שאנו יוצאים ממצב של מלחמה — ואני מקווה שבקרב נחזיר את חילינו לחיים אורחים — נעמוד לפני עבודות שיקום ופיתוח גדולות. אני רוצה לקוות שאותם חיליים, שבחלקם יצאו לחזית מפתח שירות התעסוקה, אותם חיליים שנתנו לנו דוגמה מאלפת של לחימה במסירות ובתלהבות, לא יחזרו לחיים האורחים כמחוסרי עבודה. אני בטוח שהממשלה תדע לנהל את המשק ולצאת מחדש בתנופה של פיתוח, שיקום ובנייה, כך שנגיע למשטר של תעסוקה מלאה, וכל אזור המדינה, יהודי או ערבי, יחזור לעבודה וליציירה.

לכן אני מצטרף להצעת שר האוצר להעביר את שני החוקים לוועדת הכספים, כדי שהממשלה תוכל לקיים את תפקידה.

היו"ר ק. לוז :

רשות הדיבור לחבריה כנסת גולן, ואחריו — לחבר הכנסת פרוש.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב ראש, חברי כנסת נכבדים. שמעתי בקורת רוח מיוחדת את דברי שר האוצר על ההתעוררות הרבה שאחזה את העם היהודי בתפוצות. זכות גדולה היתה זאת לחיות את הימים הגדולים האלה עם העם הזה, כשם שזכות גדולה היתה לנו לחיות את הימים הגדולים כאן במולדת.

קרה מה שידענו כי יקרה — העם בתפוצות הודה עם העם בישראל בכל רמיח איבריו, וכן קרה מה שידענו — כי העם היהודי הוא השותף הנאמן שלנו בכל המאבקים המדיניים והכלכליים. אני רוצה לקוות שההתעוררות הזאת לא תסתים רק בתרומות הניתנות ביד נדיבה ובנפש חפצה, שלא תסתים רק בהשקעות גדולות בישראל כדי לעודד את כלכלתה ולתת לה דחיפה חדשה, אלא היא גם תגרום להתעוררות מהודשת בלבבות הנוער אשר בגולה ותתן דחיפה מהודשת לעליה לארץ, מפני שהעליה היא הציור העליון שלנו, בעיקר בתקופה הזאת; ככל שירבו היהודים לעלות, כן ייטב לנו, הן מדינית והן בטחונית. ייטב לנו, לא רק לישראל, אלא לעם כולו. האתגר הגדול של הממשלה לתקופה הקרובה הוא העליה, כי אנו זקוקים ליותר יהודים במדינה. גם האטמוספירה עכשיו נוחה יותר מאשר בתקופה אחרת, ויש לעשות את הכלתי-אפשרי, אשר עליו דיבר שר האוצר, כדי להדליק את לבבות הצעירים שיבואו לכאן וישתלבו בחיינו. אני מקבל את כל הבשורות והדו"חות מהגולה, שיש לנו נוער מצוין וטוב, אלא שיש לבוא אליו באתגר; האתגר קיים, ואם נפעל בכשרון, נביא את הנוער הזה לארץ. אין צורך נעלה יותר מאשר העליה.

חברי הכנסת, בוודאי נעמוד בתקופה הקרובה לפני בעיות כלכליות רציניות שלא ידענון קודם, ובוודאי תהיינה אלו בעיות שונות מאשר היו לפני חודש או לפני שבועיים. אבל לא עתה הזמן לדון בהן. אני מקווה ששר האוצר עוד יגבש את הצעותיו בשטח זה ויביא אותן, ובהזדמנויות שונות נוכל לדון בהן ולהתווכח עליהן. כל אחד יביע את דעתו, על אף קיום ממשלת הליכוד הלאומי. ברם מה שראוי לציון מיוחד ברגע זה, הרי היא העובדה שההישגים המשקיים והכלכליים שלנו בעבר עמדו לנו גם בימי המלחמה. רבותי, ניהלנו מלחמה בלי שהיה חסר לנו דבר — לא מזון, לא אספקה ולא דלק. עובדה זו ראויה לציון. אין זה דבר של מה

אבל „נגד ההר“ התלכד כל העם כאיש אחד, בלב אחד. זה נתקיים גם בנו במערכה הזאת. מזה — ובעיקר רוצה אני להפנות לכך את תשומת-לבך שר האוצר — נובעות מסקנות מאד מאד חשובות לעתיד מדינתנו. יש בידינו עכשיו ההזדמנות לתקן את המשגים החמורים ששיגנו מיד לאחר הקמת המדינה. גם אז היתה התלהבות והתלכדות מסביב למדינת ישראל בכל תפוצות הגולה. כל יהודי ראה במדינה את תקוות גאולתו הוא — אם בעליה עצמית, אם בהשקעות ואם בעליית בניו. אולם אנחנו לעתיד ששיגנו. שיגנו מיד אחרי קום המדינה, ואיננו רוצה לחפש עכשיו שעיר לעזאזל, אבל ששיגנו בזה שלא הפכנו את מדינת ישראל לארץ של כל העם העברי, עם אשר עדיין קיימות בשבילו מדינות רבות. גם אז היו בידי עם ישראל מיליארדים רבים, כספים אשר בוודאי היו זורמים לארץ — אם לא כולם, הרי רובם — מתוך אמון של כל יהודי כי הוא יכול להפקיד את כספו במדינת ישראל, כפי שהוא מפקידו בשווייץ או במדינה אחרת. אך ששיגנו אז, והייתי מרחיק לכת ואומר: אפילו הרענו את האמון הזה, וכתוצאה מכך נאלצנו לבקש תרומות ולארגן מגביות, ועבר עלינו מה שעבר, עד שהגענו למיתון.

השליחות אשר עשו שר האוצר ויושב-ראש הנהלת הסוכנות היתה שליחות לאומית עצומה, עלידי גיוס האמצעים מן העם. אבל יש בידינו כיום, כשיש לנו מדינה כל כך גדולה, ברוך השם, כשיש לנו אפשרויות גדולות כאלה, כאשר נתגלתה ההתעלות הזאת, ההזדככות הזאת של נפש כל העם בצורה כזאת, יש בידינו כיום — אם לא נחזור על המשגים של העבר — להפוך את מדינת ישראל שוב למקור אמון של עמנו. ועמנו, ברוך השם, מחזיק כספים רבים במדינות רבות, מדינות קטנות שהן עצמאיות מבחינה כלכלית אך ורק הודות לאמון שרכשו לעצמן, ולא בגלל גודלן ולא בגלל חומרי-הגלם שלהן. רק הודות לאמון הגיעו לעצמאות כלכלית. ואמנם השליחות הלאומית תהיה מלאה אם היא תגייס מעם ישראל לא רק את התרומות, אלא גם את הפקדונות העצומים, ואני מאמין שיש בידינו לעשות זאת אם באמת נפתח את שערי הארץ לכל הלבבות של העם.

יש לבטל במהירות האפשרית את כל ההגבלות הקיימות. קודם כל — את הפיקוח על מטבע חוץ. המדינה הזאת צריכה באמת להיות מדינה חופשית, כמו שווייץ, למשל.

שר-האוצר פ. ספיר :

זה באמת מה שמפריע?

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):

זה מפריע. זהו מחסום אשר מפריע, ובעיקר אצל יהודי הרוצה לדעת שהוא יכול להוציא באופן חופשי את כספו בכל עת שהוא רוצה. אם יש הגבלות, אם יש מילוי הצהרות ומסירת דיני-חשבונות, התגובה הראשונה אצלו תהיה: לא להכניס את הכסף למדינת ישראל. לכן, אדוני שר האוצר, ראשית כל יש לבטל את הפיקוח על מטבע חוץ, ואני מאמין שיזרמו למדינת ישראל אמצעים בקנה-מידה אדיר, אולי מיליארדים, ולא רק מיליונים, של מטבע חוץ.

שנית, יש להפוך עכשיו את המשק שלנו למשק של יומה חופשית. תוך ההעברות מנימלית של הביורוקרטיה הממשלתית (במובן הטוב של המלה), יש לבטל כל מיני פיקוחים והגבלות שאינם נחוצים, כדי ליצור זרם של השקעות, מתוך סיכונם העצמי של האנשים אשר ירצו להשקיע את כספם. או לא נזדקק להרבה מאד תמריצים; וזו לא נזדקק להרבה מאד סובסידיות. ויתחיל זרם של עליה וזרם של השקעות.

נצחוננו את שחרור הכותל המערבי. מה מסמל הכותל המערבי? הכותל המערבי הוא המקום שהשכינה לא זזה ממנו; הכותל המערבי הוא הכותל האחד שנשא לנו, וחסרים יתר הכתלים. כולנו מצפים ומייחלים שייבנה בית המקדש במהרה בימינו.

ברצוני להגיד משפט אחד לך, שר האוצר. מילאת שליחות גדולה, שליחות היסטורית. חזית כמו עניך שיש לנו עורף, עורף גדול ומבורך. אנחנו לא בודדים ולא מבודדים. עם ישראל חי. אשרי העם שככה לו. אני חושב שכולנו כאן צריכים להעריך את עם ישראל בתפוצות, שהראה נכר נות כזאת, שאיני יודע איזה עם מסוגל להראות. ואיני יודע איזה עם יכול להוכיח אחווה לאחים בצרה כעמנו.

משאלה אחת לי אליך, שר האוצר. נאמר כאן במלוא גילוי הלב: אחרי מלחמת הקוממיות, עם קום המדינה, היתה התעוררות גדולה בגולה למען שיקום מדינת ישראל. נאמר כאן — ולא נכה אחד על לבב השני על חטא, אלא כל אחד מאתנו יכה על לבבו הוא, במעמדו ובמקומו — להודות ולהודות שלא יכולנו להעריך ולהבין כי זו הזדמנות בלתי-חוזרת, התמצנו או את ההזדמנות של ההתעוררות ביהדות התפוצות, לבוא לכאן ולעזור בהקמת המדינה ובהקמת המפעלים שהיינו זקוקים להם, וכן לעזור בדברים שלא כאן המקום ולא כעת בימי חזונו ושמהם אלה להעלותם. דווקא אתה, כשר האוצר, טוב שחזית מה גדולה כעת התלהבות העם בתפוצות, ואחרי יודע שההתלהבות הנוכחית גדולה אף מן ההתלהבות שהיתה עם קום המדינה. אל נחמיץ את השעה עכשיו ואל נצדיק את עצמנו. אם נעשו משגים, נתקן אותם. נעשה כולנו, כל אחד בנחותו, למשך אלינו אותם יהודים, כדי שהתלהבות זו תהיה התלהבות בת-קיימא.

עוד משפט אחד לכל היושבים בבית הזה. ראינו נסים ונפלאות. מי כמונו היושבים בבית הזה יכול לשכוח את רוח הייאוש שקצפה עלינו? אם זכינו לנסים ונפלאות אלה, רבותי חברי הכנסת, נדע כי השגנו את הרשימים האלה ואת הנצחון הגדול הזה, כי עיני ה' בה — בארצנו הקדושה — מראשית השנה עד אחרית השנה. וכי אנו מובטחים מהשם ברוך הוא: „לרועך אתן את הארץ הזאת“; והארץ הזאת לנו היא, נחזיק בה, ואם נקיים את אשר נאמר: „בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו“ — כי אז אנו בטוחים שנשב כאן לבטח.

אחים יקרים, נדע נא להמשיך ולהפיק את התועלת מן ההתלהבות אשר הקיפה את בית ישראל. ההכרה הזאת ביקור הקדושה אשר בכל גשמה יהודית שיהיה לה קיום ושתמשיך את הדרך הזאת; ההתלהבות הזאת, ההבנה הזאת כי אנחנו עם גדול, עם אשר השם אלוקים — היא אשר תקיים אותנו לנצח.

היו"ר ק. לוז :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שוסטק, ואחריו — לחברי הכנסת וילנר.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. כמובן גם אנחנו נצביע בעד העברת החוק לזוועדת הכספים, וגם אני מצטרף לברכות של יתר חברי הכנסת לשר האוצר על שליחותו הלאומית בימים גדולים אלה. אולם הייתי רוצה שבכל זאת נתרכז גם בדברים הנובעים מהשליחות הזאת של שר האוצר ומהמצב בו היינו נתונים. כמובן נתגלתה אהבת ישראל ומסירות נפש והתעלות נפש של כל האומה. כמובן קויים בנו מה שכתוב אצלנו בזמן יציאת מצרים ההיסטורית: „ויחן ישראל“ — כאיש אחד. בשאר המקומות כתוב: ויסעו, ויחנו — בלשון רבים,

משה ברעם (המערך):

מוותרים על ההגנה שלך.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

הננו מזהירים מפני הפעולות של השלטונות נגד קומוניסטים ואחרים. המשטרה רודפת את הקומוניסטים לא רק באזורים הערביים. גם בתל-אביב נערכו חיפושים שירותיים בבתי חברינו, בבית חבר נשיאות תנועת הידידות ישראל — ברית-המועצות ובבתיהם של פעילים אחרים של תנועה זו.

שוטרים בלבוש אזרחי מתקיפים את חברינו ליד בתיהם. אנשים המופיעים בשם ו.ש.ב. מאיימים על פעילי מפלגתנו ועל אחרים. הממשל הצבאי באזורים הערביים הוחזר במלוא חומרתו והיקפו. הדברים הגיעו עד כדי כך שנמנע מחבר הכנסת אמיל חביבי לבוא בשבוע שעבר לישיבת הכנסת אחרי שפקידי הממשל הצבאי הפרו את חסינותו כחבר הכנסת.

אנחנו מביעים את מחאתנו על הפגיעות הללו בחירויות הדמוקרטיות, ואנחנו מזהירים את חברי כל המפלגות, באומרו כי עליידי מדיניות של הרפתקנות צבאית מבחוח וכיוון אנטי-דמוקרטי מבפנים הם עלולים להמית אסון על מדינת ישראל. אני קוראים לכל בעלי המצפון בכל המפלגות לעצור, בטרם מאוחר, בעד ההתדרדרות הפאשיסטית במשטר הפנימי.

נלמד מהלקח ההיסטורי ומהנסיון של הזמן האחרון ביוון ובארצות אחרות. הדיקטטורה הצבאית ביוון פוגעת לא רק בקומוניסטים. היא רודפת גם את תומכי הדמוקרטיה-הבורגנית פאפנדריוא וכל של שמתנגד לדיקטטורה הפאשיסטית.

הדמוקרטיה אינה ניתנת לחלוקה. נזכור זאת כולנו. זאת ועוד: עם המשעבד עם אחר, אינו יכול להיות חופשי. דברים אלה של קרל מרקס מאשרת ההיסטוריה של כל העמים.

לשם מה מבקשים מאתנו את אישור שני החוקים התקציביים האלה? אני משוכנע כי לא יעבור זמן —

(קריאות)

ה"ר"ק. לוז:

למה לכם להפריע. תנו לו לסיים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

— אני משוכנע כי לא יעבור זמן רב וכולכם תסכימו למה שאנו אומרים. אנו עומדים היום כאן כפי שעמדנו בשנת 1956. רוב הכנסת חשב גם אז שהדברים שאנחנו אומרים אינם מציאותיים, אבל עבר זמן לא ארוך לאחר 1956 וכולכם נוכחתם לדעת שאנחנו הערכנו את המצב באורה מציאותית יותר. ואמנם הדברים התפתחו כפי שהזכרנו.

משה ברעם (המערך):

תתבייש לך, בו לך.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אתם מביאים אסון על העם, אתם ממיתים אסון על העם שלנו; אתם הרפתקנים המביאים אסון על עמנו. אנו רוצים להציל את עם ישראל מההרפתקנות שלכם. אנו רוצים בטחון לישראל, אנו רוצים שלום לישראל, ולא הרפתקנות צבאית בשירות האמריקאים והבריטים במוחת התיכון. אתם פועלים למען האמריקאים ונגד האינטרסים של מדינת ישראל. אני דואג רק לישראל ואיני רוצה לדאוג לנפש של מישהו אחר.

שלישית, חנינה. חנינה לכל מי שיש לו כסף שאיננו נמצא עדיין במדינת ישראל. חנינה גמורה. שיגלה את כספו; שיבא את כספו, ונתחיל תקופה חדשה. ראוי העם הזה, שהתגלה בעליגות נפש כזו, לחנינה ולאמון גם בשטח זה.

אני בטוח שיש בידנו לעשות זאת עכשיו, וככל האפשר מהר. עם טוב הוא עמנו; עם נלהב, עם נרגש. אינני רוצה חלילה לעשות השוואות, אבל עובדה כי בין מעמד הר סיני לבין מעשה העגל עברו רק ארבעים יום. אותו עם שראה נסים ונפלאות, יכול היה במשך ארבעים יום לשנות את דמותו ולחטוא את החטא הגדול ביותר. על כן אני אומר לשר האוצר כי יש לעשות זאת ככל האפשר מהר, כל עוד הלהבה הקדושה בעמנו בוערת. אינני יכול להיכנס לפרטים; אינני צריך להיכנס לפרטים. אומר לך רק זאת: פתח עכשיו את שערי ארצנו להשקעות, לפקדונות, לעליה גדולה, לאפשרויות של פיתוח אשר באמת יהיו לברכה לכל העם המצפה לגאולה שלמה.

ה"ר"ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, ואחריו לחבר הכנסת כץ.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

חברי הכנסת, נדמה לי שהדיון של היום הוא אחד הדיונים החלושים מן המציאות הסובבת אותנו, ומה שמציין אותו הוא — אשליה, אשליה ואשליה.

משה ברעם (המערך):

תשאיר זאת לקוסיגין. למה אתה צריך לנאום זאת?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

באופן טבעי הדיון על התקציב הוא דיון על כלל המדיניות של הימים האלה. ישר האוצר ציין את התוצאות הכלכליות החמורות ביותר של המלחמה, הן בייצור, הן ביצוא וכו'. הצעת החוק מבטלת בעצם את סמכות הכנסת לקבוע את התקציב. יתירה מזאת: למעשה באה הצעת החוק לבטל את התקציב אשר אושר כבר עליידי הכנסת.

לפי הצעת החוק תוכל הממשלה, באישור ועדת הכספים של הכנסת, לעשות בתקציב כרצונה, להעביר מסעף לסעף לצורכי בטחון וכו'. ומי היא ועדת הכספים של הכנסת? — שוב הממשלה, מפלגות הקואליציה הממשלתית. שום חבר האופוזיציה איננו מיוצג בוועדת הכספים. לכן יש חומרה עקרונית לגבי כל החיים והמשטר הפנימי במדינת ישראל, הנובעת מן החוק המוצע כאן. החוק הזה פירושו — צעד נוסף לרוקן את הכנסת מתוכנה, והפיכתה, במידה רבה, לפיקציה.

הדבר איננו מתבטא בימים אלה רק בהפקעה — למעשה — של הזכות לקביעת התקציב עליידי הכנסת. אנחנו עדים בימים אלה למעשים הפוגעים קשות בחירויות הדמוקרטיות. אנחנו מעריכים שקיימת סכנה של דיקטטורה צבאית. מה קרה למעשה? בוצעו מאסרים אדמיניסטרטיביים פוליטיים של פעילי המפלגה הקומוניסטית ושל אחרים בנצרת, בחיפה, ביפו ובמשולש. נעצרו חבר המכירות של מפלגתנו וחברי הוועד הארצי של מפלגתנו; נעצרו עורכי עיתונים, עסקני איגודים מקצועיים וכו'. אלה הם מעצרים פוליטיים מובהקים של נקמות פוליטית, של נסיון לסתום את הפה למפלגתנו הקומוניסטית, אשר באווירה עכורה זו מופיעה בעד התזרת השלום, בעד החזרת צה"ל אל קווי שביתת הנשק ומגניבה — כך אנו מאמינים — על האינטרסים הלאומיים האמיתיים של מדינת ישראל, על שלומה ועל בטחונה.

בזכות הזולת — יבוא הסדר השלום, יתנהל משאומתן ותבוא ההכרה במדינת ישראל.

אנו יודעים שקולנו ברגע זה מייצג את המיעוט, אבל אנו בטוחים שההתפתחות בעולם ובאזורנו ואינטרס הקיום והחיים של עם ישראל — כל אלה יביאו את עמנו בעתיד הלא-רחוק לדחית המדיניות שלכם ולקבלת המדיניות הנכונה, הלאומית האמיתית, של המפלגה הקומוניסטית הישראלית.

היו"ר ק. לוז:

רשות הייבור לחברה הכנסת כץ.

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. קשה לעלות על הדוכן ולשאת דברים לאחר הגאון ששמענו כאן מפיו של חבר הכנסת וילנר, ביחוד בימים אלה, כאשר אנו חיים את חתיית הנצחון, הנצחון שלא בכדי בא לנו. לא אנו הכרנו מלחמה, כי לא רצינו להילחם ולהקריב קרבנות כה יקרים של אבות ובנים, אשר המשפחות השכולות מבכות אותם, ואף אנו מרכינים ראשינו לזכר אותם בנים יקרים שנפלו למען הצלת חיינו. והנה יש מי שרוצה לסנוור עיניים ולהתבטא בצורה חריפה ופוגעת, כאילו הוא איננו יודע מה נזמו אויבנו, מה רצו לעשות בנו. והרי אויבנו רצו להכות חיד אותנו, ועכשיו הדברים מתגלים ביתר שאת, שהתכנית היתה להשמיד אותנו כליל, מבלי להשאיר זכר לעם ישראל בארצו. ולכן הטריטוריונלוגיה הזאת, שהיא צורמת אוזן גם בימים כתיקונם, היא מכאיבה, היא פוגעת בצפור הנפש של היהודי, אשר זוכר ונוכח בסבל של עמו במשך אלפי שנים, וכן באותה שואת איומה, שבה הושמדו שישה מיליון מבני עמנו.

באנו לארץ כדי להקימה, להחיותה, ולחיות בה בשלום עם שכנינו. והנה הם באו והתנכלו לנו, רצו להתקיפנו, הכינו מכשירי תופת כדי להשמידנו. אולם השם הנחיל לנו את הנצחון — ואנו מאמינים שיד ההשגחה העליונה היתה בזה, עד שכולנו עומדים ומשתאים לנוכח מה ישעולל עם קטן אשר התגבר על גיבורי המלל למיניהם, ששיפקו להם נשק כבד, שהוצב מול גבולותינו, במדבר סיני, בסוריה, ואפילו בירדן, שראו אותה כיהודה של ארצות המערב. כל אלה חברו יחד כדי להכחיד את עם ישראל. ראינו את מעשי ה' ואת הגבורה העילאית של חיילי ישראל, את האיתור והליכוד של העם כולו ואת אהבת ישראל. והנה לצערנו לאחר כל מה שאירע לנו עדיין יש לבבות של יהודים שהם אטומים לנוכח הנצחון הגדול שלנו, שרישומו ניכר ברחבי העולם. לדאבונו באו כל אלה הרוצים להחליש את ההישג שהושגנו, וזוממים להעמידנו מול אויבנו, שסובבו אותנו ויתכננו להשמיד את עם ישראל היושב בציון.

לדברי ההסתה של חברי הכנסת וילנר עלי לשאול: האם אנחנו לא רצינו שלום? האם לא קראנו לשלום גם עכשיו? במה אנחנו אשמים? אדרבה, צריך לשבח עם כזה, שיש לו האומץ הזה, שמפעמת בו התקווה, שלא התייאש במצבים הקשים ביותר.

והנה באים כאן לזרות מלח על פצעינו וטוענים: אתם אשמים בתוקפנות, אתם מחרחרי ריב, אתם מחרחרי מלחמה. מעל במה זו אנו מבחישים זאת שוב, במיוחד היום, כאשר התכנסו כל עמי תבל בעצרת א"ם, ביומייה של אותה רוסיה הסובייטית, אשר דווקא היא ראתה בערבים את העמים הנאורים, את הסוציאליסטים, את אנשי התרבות, את המוקר-טים, שעליהם באים להגן, ואותו באים להוריד מעל הבמה.

התיקונים בתקציב קשורים בעצם המלחמה. הם באים לממן את המלחמה. כפי שאפשר כבר לראות, המלחמה לא הביאה שלום, לא הביאה משאומתן, כי אם להיפך — היא הרחיקה את השלום והגבירה את האבה. כל הדיבורים הללו, שבתנאי כיבוש צבאי יתנהל משאומתן על שלום, אינם אלא אשליה מצד תממים, וציניות מצד המיתממים.

המלחמה לא חיוקה את מעמדה הבין-לאומי של ישראל, אלא החלישה אותו בצורה מסוכנת. מתוך שמונה מדינות סוציאליסטיות — יש כבר ניתקו את היחסים הדיפלומטיים עם מדינת ישראל. כן ניתקה את היחסים הדיפלומטיים עם ישראל גיניאה האפריקאית. הודו ורוב מדינות אסיה ואפריקה התייצבו נגד המלחמה שפתחה בה ממשלת ישראל ונגד הכיבוש הטריטוריאליים. בכל תולדותיה לא היתה מדינת ישראל כה מבודדת בדעת-הקהל העולמית כפי שהיא עכשיו.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

רוסייה כבשה ומחזיקה בצירנוביץ' ובקישנוב...

מאיר וילנר (ההישגה הקומוניסטית החדשה):

המלחמה לא חיוקה את מדינת ישראל, לא מבחינה פוליטית ולא מבחינה כלכלית. מדינת ישראל תלויה עכשיו בצורה קיצונית ביותר ומסוכנת ביותר בארצות-הברית של אמריקה.

המלחמה לא חיסלה את שאלת הפליטים הערביים, את השאלה הארץ-ישראלית, כי אם החריפה אותה עוד יותר. כל הרעיונות בדבר הקמת מעין מדינה פלשתינאית של ישראל בשטחים הכבושים, בחסות ארצות-הברית — אינם אלא אשליה ואיולות מרושעת.

ההתקפה הצבאית לא חיוקה את בטחון ישראל, אלא ערערה אותו עוד יותר. עוד נצחונו כזה ואבדנו. המלחמה בה פתחה הממשלה, בעצה אחת עם ארצות-הברית, אך חיוקה בקרב חוגים ערביים שונים את הגישה המוסעית שישאל איננה אלא בסיס צבאי בשירות האימפריאליסטים נגד התנועה הלאומית הערבית, ותו לא.

ההתקפה הצבאית מצד ממשלת ישראל הביאה נזק בל מועד לישראל; וגם מה שנעשה עלי-ידי השלטונות בשטחים הכבושים גרם נזק לישראל.

המלחמה לא השיגה שום מטרה. מטרתה העיקרית היתה להפיל את המשטרים האנטי-אימפריאליסטים במצרים ובסוריה, ומטרה זו לא הושגה. ארצות-הברית היתה לגיתוק הקשרים אתה על-ידי ארצות ערב. המטרה השנייה היתה לתקוע טריז בין מדינות האזור לבין ברית-המועצות, וגם מטרה זו לא הושגה. במיוחד כאן אני רוצה להדגיש, שגם בממים סוערים אלה אסור שנאבד את שיקול-הדעת, או כמו שאומרים בשפה פשוטה — אסור שנאבד את ההשתינות. אני מתכוון ללשון המופקרת, בה מדברים עכשיו שליטי ישראל על ברית-המועצות. הם לא יצליחו להשכית, שברית-המועצות הצילה מיליוני יהודים מההשמדה הנאצית; שברית-המועצות הצילה את הישוב היהודי בארץ-ישראל מהשמדה; שברית-המועצות תמכה בהקמת מדינת ישראל עצמאית; שברית-המועצות הקריבה עשרים מיליון קרבנות כדי להציל את העולם מהנאציזם הגרמני, נוסח התשובה להשכית, כפי שמופיע באיגרת ושל משרד החוץ לברית-המועצות, זה ממש בושה וחרפה, ואנו מוחים על כך.

המוצא והפרספקטיבה הם בנסיגה אל קווי שביית הנשק; בהכרה בקיומו ובכויותיו של העם הערבי הפלשתינאי, כדי להשיג בדרך זו את הכרת מדינות ערב במדינת ישראל. רק במדיניות של איתלות במעצמות אימפריאליסטיות, בהכרה

שהכספים האלה, שנועדו למטרות הקדושות הללו, ייכנסו במועד, וזכה כלולו כאחד לשבת בארצנו לבטח, ולא יוכלו לנו צוררים ומנדים, מסיתים ומחרחרים, כי כל מה שקיבלנו — שלנו הוא, ולנצח נצחים.

אני מברך את שר האוצר אשר הצטיין בחזית הכספית בחוץ-לארץ. הוא זכה שם לנצחון, ואני מקווה שהוא יזכה יחד אתנו לשלום ולביטחון, לא רק בטחוני, אלא גם כלכלי, ושנוכל לקלוט את אחינו שיבואו לכאן, ושנוכל להחזיק בארצנו ולחזק את היושבים בה, מתוך תקווה שנצח ישראל לא ישקר.

היו"ר י. סרלין:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר-הכנסת מייקויס.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, עברו עשרה ימים, עשרה ימים יקרים, מאז הנחיל לנו צה"ל את נצחוננו ההיסטורי במלחמת התגוננות זו. עכשיו עומדות לפנינו בעיות הרוח-גורל לבני הישגי המלחמה. אני קצת מאוכזב מהוויכוח הנוכחי, שבו כל הבעיות העצומות האלה כמעט שלא מצאו ביטוי.

כאשר הצבעתי בעד ממשלת הליכוד הלאומי, כרסם בלבי החשש שהממשלה הזאת תרוקן את הכנסת במידה מסויימת מתוכנה, שהממשלה עצמה תיהפך למעשה לכנסת, שכל הוויכוחים החשובים יעברו מן הכנסת אל הממשלה, שהממשלה — בהיותה כל כך רחבה, עד שכמעט כל הכוחות הציבוריים כלולים בה כיום — תהפוך את הכנסת לריקה מתוכן. מה גם ששני המוסדות החשובים ביותר בכנסת עצמה, — ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון — מורכבים כיום על סהרת הממשלה. אין בהם שום ייצוג לסיעה-שהיא מחוץ לממשלה. יש בכך סכנה מסויימת לרמת הדיונים בבית הזה, ואני רוצה להזהיר מפני כך.

בוויכוח של היום, ויכוח על מימון המלחמה, — איך אפשר היה שלא לדון על מצב המדינה, גבולותיה, משטרה הפנימי, כל אותה מהפכה גדולה שיחלה בחודש האחרון; איך אפשר היה שלא להציע הצעות לפתרון הבעיות הנובעות מהמלחמה הזאת, ובעיקר הבעיה: מה לעשות בשטחים הכבושים? איך אפשר לדבר על מימון המלחמה, על יצירת תשתית כלכלית לימים יבואו, מבלי להביע לפחות דעה, או תחושת לגבי השאלה: האם נחזיק בשטחים אלה, או לא? ואם נחזיק בהם, — באיזו צורה נחזיק בהם? כל פתרון שיוצא, כל פתרון שיתקבל, מחייב דרכים כלכליות ושונות לגמרי.

שר-האוצר פ. ספיר:

האם רצית שאני ארצה על זה?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני מצפה משר האוצר שייביע ברגע זה דעה של הממשלה, מה גם שנדמה לי שאין דעה של הממשלה. אני קורא עתונים, גם של אחרים, ואני רואה שיש ניגונים רציניים מאד בממשלה, לא רק בדיבורים. אני רואה מעשים, מעשים המרבילים בכיוונים שונים, ואני מדבר רק ברמה.

אני רואה שבחסותו של שר הביטחון החדש נעשים דברים מסויימים לאורך גבולותינו, דברים שאין להם שום רגיון, אלא אם כן הכוונה היא להחזיר את השטחים האלה לירדן, איני יכול להבין אותם. איני יכול להבין את המעשים האלה, אם לא מנקר בראשו של מיישמו הרעיון שמחר נצטרך להחזיר את השטחים האלה. ואני, שהנני בדעה שאין להחזיר

הרי זה איום כאשר מעל במת הכנסת, הפרלמנט היהודי, באים להשמיע דברים שאינם נכונים, שאינם צודקים, דברים שלא רצוי עכשיו שיושמעו. העם היהודי ברחבי תבל, כאשר ישמע דברים אלה היוצאים מפי חבר כנסת יהודי — יודעוץ ולא יבין כיצד הוא מעז להעליל עלינו.

היום, כאשר ייפתח שם הוויכוח מסביב לבעייתנו, מסביב לנצחוננו, ויירצו להוציא מאתנו את מה שנחלנו בדם ובקרבות כה יקרים — היום אנחנו יכולים רק להתפלל וללוות את שליחי עמך בית ישראל, כפי שאנו אומרים בתפילות של הימים הנוראים: היה עם פיפיות שלוחי עמך בית ישראל. היום מה שיאמרו, הבינם מה שידברו, ידעם כיצד לעמוד בתוקף ובעוז, כיצד להשיב דברים לאלה שבאים לקטר עלינו, לאלה שרוצים שוב להעמידנו במצב בו היינו לפני שבועיים. אנו יכולים רק להתפלל ולקוות שנציגנו יידעו להגיד את המלה הנכונה, את האמת, ולא שום דבר אחר. עליהם לפנות אל המצפון של המקטרגים ולשאל אותם: האם היו יכולים להיות שקטים אילו היו אויבינו מקיימים מה שאיימו עלינו?

אנחנו בטוחים שהקדוש-ברוך הוא יתן את המחשבה הטובה ואת הדיבור הנכון לשלוחינו, כדי לדחות את כל דברי הבלע שיישמעו, את כל השקרים שישמיעו נגדנו. כלולו מאוחדים ומלוכדים לעמוד בתוקף כדי להחזיק את מה שנכבש על-ידנו. אם זכינו שוב לאיחוד ירושלים ולמקומות הקדושים, אם זכינו להרחיב את גבולותינו, שהם הגבולות ההיסטוריים שלנו — אשרי הרוח שוכה לכך. אמנם עלינו לחפש את הדרכים לשלום, אבל שלום בריקיימא, שלום של אמת, שלום שייכון לנצח.

אני רוצה לציין מעל במה זו, שכשם שראינו את העם הזה בעמידתו המופתית כאשר דם בניו נשפך כאן, כן ראינו שהוא מוכן גם לקרבות כספיים. כי איוה ערך יש לכסף לעומת כל מה שנתנו אלה שנפלה, אלה שנפגעו?

אתמול ביקרו חברי ועדת השירותים הציבוריים של הכנסת בבתי-החולים. ראינו את הצפונים שלנו, ואני יכול לציין, שעם כל מכאוביהם, עם כל מה שקרה להם — ראינו לפנינו חיילים אמיצים, אשר רוח בהם, המקבלים את הכאבים ואת היסורים שלהם באהבה, כי הם הלכו מתוך הכרה שלמען דבר גדול הם הולכים לקרב, ולא לשוא היה קרבנם בגופם. נשלח להם מכאן ברכת החלמה מהירה.

אין לי ספק שהעם היושב בציון יוכיח את עצמו כאשר ייתבע לתוספת מס הכנסה ולמילוה בטחון. אני מאמין שהוא יתן בחסד-לב ומחון נכונות נפשית. אנו רואים גילויים כאלה, שאפילו תורים שכולים הביאו סכומי כסף גדולים בשביל המטרה הזאת.

היום ציין לפנינו שר האוצר את המטרות להן יוערו הכספים הללו, אנו יודעים שכספים אלה מיועדים לכסות את הוצאות הביטחון, ביצור המדינה.

למדנו להעריך במיוחד את אחינו ואחיותינו בארצות הגולה, בתפוצות, כיצד נענו לקריאה הזאת, כיצד הושיטו יד עזרה בכספים מרובים, בלב ונפש, ובעידוד. ועד היום הם עומדים לצדנו וקולם נשמע. אני מאמין שקולם יישמע גם בטרורם הבין-לאומי. כי אכן באנו לדרוש ולתבוע את הצדק לעם הנודף הזה, ושרק עכשיו היה נתון לכנסת השמדה, שעלול היה לחזור לאותה תקופה איומה וארורה של ימי היטלר.

אנו בטוחים גם כי העם הזה היושב בציון יוכיח את עצמו וישא במעמסה מתוך רצון ולא מתוך כפייה. אני מאמין

יוצרים מדי יום ביומו עובדות. איך אפשר לעשות זאת מבלי שהכנסת, הממשלה והציבור בכללו יתנו דעתם על כך, ומבלי שתהיה הכרעה ציבורית על עתיד השטחים האלה? איננו רוצים בהכרעה עליידי מודעות בעתונים, לפי האופנה החדשה הזאת של "מהפכת שקטה" באמצעות פטציות, אלא בוויכוח המוקרטי ובהכרעה דמוקרטית.

המצב הכלכלי יהיה מושפע במידה רבה מאד ממעמדם של האזורים הכבושים. איני יודע אם שר האוצר כבר הספיק לתת את דעתו על הבעיות העצומות הכרוכות בשטחים אלה, ברגע שתיפול הכרעה לגבי מעמדם. אלה הם שטחים עניים. מדינת ירדן כולה היתה במצב של גרעון מסחרי גדול. הגדה המערבית נשאה בחלק הארי של האשמה לאותו גרעון מסחרי. המסים ששולמו שם, במידה ששולמו לממשלת הממלכה ההאשמית, נופלים בהרבה מהוצאות המינהל המינימלי שצ"ס ללקים באזורים אלה, יהיה מעמדם כאשר יהיה.

ייצור המזון בגדה נופל בהרבה מן התצרוכת. איני רוצה לעורר בכנסת את כל הבעיות האלה. הייתי רוצה לסיים רק בדבר אחד. דיברנו לא פעם, ורבים דיברו לא פעם, על הצורך להקים במדינה מינהל לאומי רציני לתכנון כלכלי. הרבה מן השיגאות שנעשו בעבר בודדאי נבעו מחוסר מינהל כזה. עכשיו, כשאנחנו עומדים לפני מציאות חדשה לגמרי, מציאות של שטחים גדולים חדשים, של אוכלוסיה גדולה חדשה, — הרי זה מחייב תכנון כלכלי יסודי. אני מציע לשר האוצר, נוסף על כל שאר פעיותיו ודאגותיו בימים אלה, לתת את דעתו על הצורך הדחוף ביותר להקים מינהל רציני לתכנון כלכלי, שיכלול את השטחים האלה.

אני אצביע בעד שני החוקים האלה. אי-אפשר לא להצביע בעדם, אחרי שהצבענו בעד מלחמת ההתגוננות שהיתה. אחרי שנשפך הדם, אי-אפשר שלא להוציא את הכסף.

אני רוצה לברך את שר האוצר על פעולתו בחוץ לארץ, לאחל החלמה מהירה לבנו שנפגע בקרבות, ולמסור את נחומי לחברה הכנסת ביטון, ששכל את אחיו במלחמה הזאת.

אני מקווה שניתן כולנו יד להפיכת התוצאות הצבאיות של המלחמה הזאת לשלום בריקייא, — שלום שלא יבוא מעצמו, שלום שלא יהיה תוצאה של משאלות בלבד, שלום שנצטרך לעבוד למענו, לפעול למענו, תוך בגרות וריסון עצמי, תוך התאפקות מיצרי נקם — שלום שכולנו נצטרך לתת עליו את דעתנו בימים הקרובים בבית הזה.

היו"ר י. סרלין:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מיקונים.

שמואל מיקונים (מק"י):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. החוק המוצע בא לאפשר מימון הוצאות הבטחון הנובעות מצורכי השעה בסכום של 350 מיליון לירות. הסכום הזה, כידוע, צריך להתקבל מהיטל הבטחון וממילווה הבטחון. אני אצביע בעד העברת הצעת חוק זו לוועדת הכספים של הכנסת. אין לי כל רצון להיכנס בוויכוח עם דובר בלע שרופים שהושמעו מעל במה זו כלפי ישראל, המכוונים לשמש עדות "ישראלית" למסע ההסתה והשיקוף שלוח הרסן המתנהל נגד מדינת ישראל.

המערכה שפרצה ב־5 ביוני היתה מערכה שאין חיונית וצודקת ממנה בתולדות העם היהודי בארץ הזאת. זו היתה ונשארה המערכה על הבטחת קיומה, עצמאותה וריבונותה של מדינת ישראל. על קיומה של עמנו, ששטו כמשמעו, אל מול פני ההיערכות הצבאית והפוליטית של שליטי הארצות הערביות בדגל השמדת ישראל.

את השטחים האלה, לא לירדן ולא למצרים, מתקומם נגד המעשים האלה גם מבחינה פוליטית, נוסף על הבחינה המוסרית, ואיני רוצה להרחיב על זה את הדיבור מעל במה זו ברגע זה.

אני אומר ישכל הפתרונות הכלכליים מוכרחים להיות מבוססים על תחזית פוליטית, על תשובה לשאלה: לקראת מה אנחנו הולכים? יש כיום לפחות שלושה פתרונות תיאוריים אפשריים לגבי העתיד הקרוב של המדינה. אפשר, ובוודאי יש דעה כזאת, להחזיר את השטחים, כולם או חלקם, עם תנאים או בלי תנאים. זו דרך אחת. אפשר לספח את השטחים למדינת ישראל, ולתת לתושביהם אזרחות ישראלית. פירוש הדבר: להפוך את ישראל למדינה דו־לאומית, וזה צריך להיאמר פעם בגלוי. ישנה דרך שלישית: להפוך את השטחים הכבושים למין קולוניאלי בתוך המדינה; להפוך אותם למעין תחום-מושב, כפי שזה משתקף מדבריו של חבר הכנסת בן-גוריון, שהתפרסמו הבוקר, בניסוחו שלו. פתרון שפירושו להפוך את אזורי הכיבוש לקולוניאלי בתוך המדינה, לצרף את השטחים למדינה מבלי להפוך את הערבים לאזרחי המדינה. זהו מין תחום-מושב כזה. אני חושש מאד ששר הבטחון החדש שותף לדעה זו.

ישנה דרך רביעית, זו שאנחנו דוגלים בה, ואני מבין שאנחנו איננו היחידים הדוגלים בה — להפוך את השטח הזה למדינה פלשתינאית, שתהא קשורה בישראל, קשורה בקשרים פוליטיים, כלכליים וצבאיים...

מאיר יערי (מפ"ם):

תיקוף למדינת שוקיירי והמופתי. אתה תשלוט שם?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

חבר הכנסת יערי, נדמה לי שזו היתה הצעה שלך, לפני שנים לא רבות. אם אינני טועה, מפ"ם המאוחדת דאו החליטה בשנת 1949 בדיוק על זה. תקן אותי אם אני טועה. זכרוננו אינו כל כך לקוי, ואני זוכר את המעמד הזה, כאשר אתה וגם יגאל אלון —

מאיר יערי (מפ"ם):

בדרך כלל איני קורא קריאות-ביניים. אבל עוד אעיר על כך.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

— אשמח מאד. אבל אני זוכר מעמד מסוים, בשנת 1949, בחיפה נדמה לי, כשאחיה יגאל אלון הצעתם בדיוק את הדבר הזה.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

ישנה חכנית שלום של מפ"ם מ־1961 שפורסמה. עיין בה.

היו"ר י. סרלין:

אנחנו נמצאים בשנת 1967, וחבר הכנסת אבנרי מדבר על המצב בשנת 1967.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני חושש מאד שהתכנית שלכם מ־1961 לא התאימה יותר מדי למצב ששרר אז, ובוודאי לא למצב של היום.

יהיה הפתרון אשר יהיה, — יש צורך להתחיל בוויכוח לאומי על כך. לא יאכזר שהחלטות גורליות ממש נקבעים כיום במעשים יום-יומיים מחוץ לכנסת, ואני חושש שגם מחוץ לממשלה. שרים מסויימים, שסמכויות מסויימות בידיהם,

יעילה של התגוננות, כל מערכה להבטחת קיומה וזכויותיה הריבוניות של מדינת ישראל; ואלו מביאות אותי להצעה להחזיר הצעת חוק זו לממשלה.

היו"ר י. סרלין:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. הדיון הנערך הערב איננו דיון המדיני, ואשתדל לא לגלוש מן הנושא. אני מקווה שבינו ד' חיתני האדמונת לגעת בנושא הדחוף הזה בתחום המדיני במסגרת ההצעות לסדר היום. גם לא אחזור על דברי חבר הכנסת שוסטק, שאני שותף לגבי מספר מהצעותיו בתחום הכלכלי. אולם נראה לי שבמסגרת דיון זה מן הראוי לפנות אל שר האוצר ואל הממשלה בקריאה לפעול מיד, גם במסגרת האוצר, גם במסגרת הרשות לתכנון כלכלי וגם במסגרת כל הרשויות הכלכליות שליד משרד ראש הממשלה, לתכנן בדחופות ואף להביא לפני הבית חכנית כלכלית חדשה ודחופה, הנובעת ממציאותה של ארץ ישראל החדשה שזכינו לה; חכנית כלכלית ישל תהא חכנית למדינת ישראל שמלפני חוזה ימים, אלא חכנית לארץ ישראל המשתרעת מקונייטרה ורמת הגולן בצפון ועד מפרץ שלמה בדרום, מיריחו במזרח ועד הסואץ במערב; ארץ ישראל בה יחיו מעתה מיליון תושבים נוספים, בינתיים לא כאורחים, אלא כתושבים, לא במסגרת של מרציה ולא במסגרת של אוטונומיה כלשהי, אלא כתושבים בארץ ישראל החדשה שהריבונית העברית משתרעת על כולה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

בלי אורחות?

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

לגבי האורחות יהיה דרוש חוק חדש, שיביא בחשבון שאנו קולטים אוכלוסיה, שעוד אתמול התכוננה להשמד אותנו, וטיפול בהדרגה, לשילובה במערכת חינוך.

שלמה רוזן (מפ"ם):

הבטחת שלא לגלוש לתחום הפוליטי.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

עניתי על שאלה.

חכנית כלכלית לארץ ישראל זה, שדווקא אליה יבוא גל עליה אדיר; דווקא אליה, ולא לכל מסגרת מיוחדת אחרת, כפי שהושמעו בדברים בעת האחרונה; דווקא אליה יבוא גל עצום של תירות. דווקא במרחביה תתעורר תנופה תעשייתית שלא ידענו דוגמתה; וכן פעולת התנחלות בהר, התיישבות, אשר כל תנופות ההתיישבויות בעבר יהיו מצומצמות לעומתה; ופעולה דחופה ביותר ליישובם של אלה שהיו פליטים עד יום השחרור של השטחים החדשים, אם במקום מושבם הנוכחי ואם במקומות אחרים, כגון באזור אל עריש ובאזורים אחרים.

אני פונה לשר האוצר ולממשלה, הנהנית מתמיכה רחבה כפי שאולי שום ממשלה בישראל לא נהנתה בעבר, לא לדחות את התכנון הזה לאחר המאבק המדיני שיכול להימשך ימים ושבועות וחודשים, אלא לתת את דעתנו בדחיפות לנושא זה, בד בבד עם המאבק המדיני, על מנת שבצידו של המאבק המדיני המתנהל בארץ ובכל בירות העולם, תיקבענה עובדות, יום יום ושעה ושעה, בשטחה של ארץ ישראל, עובדות שכריעו ויתרמו להתמודדות המדינית לא פחות מכל עמדה מוצהרת.

אנחנו מצפים ליום שבו ייקרא העם להתגוננות של מאות מיליוני לירות מרובות פי כמה, כדי לממן הוצאות מסוג אחר לגמרי; הוצאות הכרוכות בהגשמת המטרה היסודית של המערכה הצבאית — כינון השלום הדוקדק בין ישראל ובין העם הערבי, בין ישראל והארצות הערביות השכנות, ולא כיבושים טריטוריאליים, כפי שמישהו מהמה לעצמו. כי הרי הקיום הלאומי שלנו קשור קשר בליינתק עם השלום, האפשרי וההכרחי על יסוד כיבוד הזכויות החיוניות הצודקות של שני הצדדים.

ברצוני לציין כי יש לשחרר מהיטל הבטחון את כל אלה שנקראו לשירות פעיל בצה"ל, לדעתנו, אין להטיל עליהם גם את קרבן הדם וגם את קרבן הרומים בעת ובעונה אחת. בימי חירום, ובימי חירום דווקא, יש להקל על מעוטי האמצעים אך עשירי הכונות להקרב בחזית הקיום והתעיד של העם. האוצר חייב להביא בחשבון את מצבם של המוני העם, המגלים ממילא התגברות למופת, ולהפעיל בעזרת מאבאת המסים וההיטלים כלפי האמידים, כלפי בעלי ההון וחברות ההון בישראל.

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה. החוק השני המוצע על-ידי שר האוצר והממשלה מיועד לאפשר לממשלה להעביר — באישור ועדת הכספים של הכנסת — סכומים מתקציבי המשרדים השונים לסעיף הוצאות, "תקציבים מיוחדים", כדי לאפשר את השימוש בהם למימון ההוצאות המיוחדות הנובעות מצורכי השעה. עם כל הבנתנו ויחסנו החיובי לצרכים של הזמן הזה, הקשורים במערכה להבטחת עצם קיומה של ישראל, הנני להביע ספק רב — ואף מבוסס — לגבי התועלת והיעילות שבחקוק זה מבחינת אינטרס המערכה ומבחינת עניין העם כולו.

ברצוני להזכיר לכנסת, כי גם בימים כתיקונם היו קיימות טענות רבות כלפי מה שמכונה "חופש הפעולה" המוגזם של משרד האוצר. לנו היו טענות מבוססות כי "חופש פעולה" זה והשתחררותו ההדרגתית של משרד האוצר מפיקוח סרל-מנטרי תקין ויעיל, פגע תמיד, ובראש וראשונה בעמלים, בשכירים, באנשים הפשוטים. אני צריך להזכיר את דירושבון מס' 17 של מבקר המדינה, העומד בפרוטרוט על כמה צדדים של הנוהג והשיטות של משרד האוצר הפוגעות בפיקוח הפר-למנטרי; ומדגיש, כי גם ועדת הכספים של הכנסת אינה עוקבת במידה מספקת אחרי שיטות אלו של התחמקות משרד האוצר מפיקוח פרלמנטרי. דו"ח זה עוסק בשיטות השונות שבהן נוהג האוצר לעקוף את פיקוח ועדת הכספים או הכנסת כולה. תבענו בזמנו חקיקה פיננסית מקיפה, שתמנע עיוותים לגבי הפיקוח הפרלמנטרי על פעולות משרד האוצר. איחור מועט זה מוכיח כי יש לנהוג בזהירות, ביותר בימי חירום, בהענקת סמכויות חוקיות וכמעט בלתי מוגבלות למשרד האוצר. בימי חירום אין להחליש, אלא יש להגביר את הפיקוח הפרלמנטרי, אם מתכוונים לעורר את אמונו העם. לכן אין להסכים להעברת סכומים מתקציבי המשרדים השונים לסעיף תקציבים מיוחדים בלי אישור הכנסת. כיוון שהעברת כאלה עלולות לפגוע קשה בשירותים החיוניים של העם, אשר לרשותם, בדרך כלל, עומדים תקציבים מצומצמים בלאו הכי.

זאת ועוד: בהצעת החוק מדובר על סכומים מבלי לציין את קו ההגבלה ומבלי לקבוע תקרה כלשהי, או קריטריון כלשהו למדי סכומים המועברים.

שלוש הערות הביקורתיות השעליה לגבי הצעת חוק זו, מכוננות להגן על תקציבי השירותים הצבאיים החיוניים ועל הסמכויות הדמוקרטיות של הכנסת, על האינטרסים היומיומיים של המוני העם, שבלעדיהם אין להבטיח כל מערכה

חוברת ל"ב, ישיבה קס"ד

— חוק התקציב לשנת 1967/68 (תיקון); חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1967/68 (ש. תמיר, סרלין, ביבי); סקירת שר הסעד על פעולות משרדו (סרלין, בורג) —

כדי לנשלנו מנצחוננו המפואר של צה"ל ומנצחון העם כולו, שכל מטרותיו היא קידום השלום. יותר מתמיד יש עתה צורך לצמצם את התלות הכלכלית במדינות זרות, שמא ישתמשו בתלות זאת כשטו מדיני. דווקא בתקופה זו חייבים אנו לחזור ולהרהר ביתר שאת בחשיבותה של העצמאות הכלכלית, שיש לזרזה ולקדמה בלא הפסק גם עתה.

קרוב לוודאי כי מעתה נצטרך להנהיג משטר חדש של רמת חיים וחלוקה פרופורציונלית נכונה יותר של התקציב הלאומי וההכנסה הלאומית, כדי שיוכל לפתור את בעיות עתידנו הכלכלי והבטחוני על בסיס מוצק יותר ובריא יותר. בתקופה זו עולה וצף ביותר עוץ הצורך בהגברת העליה ועידוד ההתיישבות. העליה וההתיישבות ממשכיות ותימשכנה עוד שנים רבות להיות ציפור נפשה של המדינה, ועל כן יש להקדיש להן מיטב האמצעים העומדים לרשותנו. הישגיה ונצחונה של ישראל לא יהיו שלמים אם לא יעשה העם היושב בארץ זוה היושב בתפוצות את כל אשר ביכולתו כדי להאדיר את זרם העליה ולקבץ את פזוריו על אדמת אבותיו. חבל שחבריה הכנסת וילגו איננו נוכח כאן, אך אני סבור שאין להיכנס עמו בוויכוח. למרות זאת לא אוכל לצאת ידי חובתי בלי לומר, שכדי לחשוב את מחשבותי צריך אדם להיות עיוור פוליטי מוחלט, שאין קורטוב של תחושה מדינית עמו וכל כולו גורר מחשבות של עמים העומדים לפניו.

משפט אחרון להשגת השלום. יש שטחים הנמצאים היום בידיו שהם בבחינת "ושבו בנים לגבולם", ואין להרהר ואסור להרהר בדבר החזרת שעל מהם. לעומתם שטחים אחרים, שאין לנו פרטנסיות להחזיק בהם, אבל צריך שיהיה ברור לכל, שהחזרת שטחים תצטרך להיות מותנית בקיומו של השלום. כל עוד לא יושג השלום ולא יובטחו גבולות של שלום, תהא כל דרישה בסיסית כוחות צה"ל לגבולנו הקודם כמוה כפתיחת דף חדש למלחמה חדשה. שוחר שלום אמיתי חייב קודם כל להעלות את דרישת קיומו של השלום כתנאי הכרחי וראשון לכל תזוזה צבאית של כוחות צה"ל.

אשר להצעת התיקון, אני תומך בהעברתה לוועדת הכספים.

היו"ר י. סרלין :

תשובת שר האוצר — באחת הישיבות הבאות.

דומני שזו זכות שאין גדולה ממנה לכהן היום בתפקיד כלשהו בעם הזה, זו זכות ואחריות שאין גדולה ממנה, ומותר לומר שמאות דורות מביטים על הנושאים בעול, על כל אחד ואחת מאתנו, על כל הכרעה שנקבל, ואולי מאות דורות יביטו אחורנית ויבחנו אם לאחר שעתנו היפה ביותר נדע להוסיף ולהתרומם ולהגיע גם למימוש החלומות ולהגשמתם באותה התרוממות רוח אשר פיעמה בנו בשבועות האחרונים.

היו"ר י. סרלין :

אחרון המשתתפים בוויכוח — חבריה הכנסת ביבי.

מרדכי ביבי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אבקש להצטרף לברכות שהושמעו לשר האוצר, על המאמץ הרב שהשקיע למען קיום והאדרת בטחונה של ישראל בתפוצות. הצעת התיקון של התקציב מבטאת עתה לא רק צורכי בטחונה של מדינת ישראל, אלא תיקון התקציב הוה מבטא למעשה מימון צורכי הבטחון של העם היהודי לתפוצותיו. העדות המרגשת של ההזדהות היהודית בעולם כולו מהווה עדות חותכת כי בני העם היהודי חשו, ובצדק, כי בטחונה של ישראל הוא בטחונם הם במקומות מגוריהם, כי קיומנו הוא קיומם ועתידנו עתידם.

אנו עומדים עכשיו בתוך תקופה הירואית שלא ידענו כמותה. העם על שדרותיו חש בעצמו בצורכי הבטחון של המדינה ונענה להם. חיוני מדין הוא לראות את העם הזה בגדולתו ובשאר רוחו. מדין לראות את גודל האחרון היהודית, את עוצמת רוחו של ישראל, את גאווה וכוחו הטמיר של עם ישראל. המוני בית ישראל משתתפים בעול הבטחון בנפש חפצה, מתוך אמון מלא ותמיכה בלתי-מסוייגת במהלכיה של הממשלה, שעמדה במשך כל השנים ועומדת גם עתה בהיקפה החדש לאדירת כוחנו ולהרתעת אויבנו.

אנו עלולים לעמוד לפני מבחנים מדיניים קשים ובעיות כלכליות חששות הנובעות מצורכי הבטחון שהיו ועתידים להיות עוד נכונים לפנינו. מערכות אלה מחייבות אותנו למאמץ כלכלי רצוף, ואיש מאתנו איננו יודע מה יהיו ממדיו. משום כך, אדוני היושב-ראש, יש לגייס גיוס מלא את מלאו היכולת הכלכלית שלנו בארץ ושל העם היהודי בתפוצות, כדי שנוכל להמשיך ולעמוד מול הלחצים שעוד יופעלו עלינו

היו"ר י. סרלין :

אנחנו עוברים לסעיף ב' בסדר-היום: סקירת שר הסעד על פעולות משרדו. רשות הדיבור לשר הסעד.

שר הסעד י. בורג :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אומה נבחרת בשני מישורים — מישור אחד באותם המבחנים הגדולים הגור לים שכוחות הנפש, כוחות הרוח, סגולות מיוחדות רישמות את האומה הזאת בתולדות האדם על פני האדמה. ויהודי דתי אינו יכול אלא לשמוע את ההד של מאורעות היסטוריים מקדמת דנא, גם באירועים ובמאורעות של הימים הללו.

"כי הנה איביך הימין", אמר ממוזר פ"ג, "ומשנאיך נשאו ראש. על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך. אמרו לכו ונבחרים מגוי, ולא ייזכר שם ישראל עוד. כי נועצו לב יחדיו, עליך ברית יכרותו. אהלי אדום וישמעאלים, מואב והגרים. גבל ועמון ועמלק, שלשת עם יושבי צור. גם אשר

ד. סקירת שר הסעד על פעולות משרדו

גלוה עצם, היו זרוע לבני לוט סלה". ככה עם ישראל בכל התקופות, וגם בימים הגדולים, הקשים, הגורליים האלה.

יש מישור שני של מבחן, שבו נבחנת האומה. אלה הם אותם הדרכים ואותם האופנים בהם העם מנהל את חייו הוא, חיי יום יום, רחוק מן התפארת הגדולה, רחוק מן התהילה, חיים אפורים, אבל האומה מנהלת את חייה במקסימום של שקט, במקסימום של דיוק, במקסימום של צדק חברתי, ומשום כך, יחד עם הכנסת הנכבדה, אנו עוברים מן הצלילים של הויכוח הקודם לאותו הנושא שהוטל עלי מטעם הנשיאות לדבר עליו היום: פעולות משרד הסעד.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. במושב הקיץ, נאומי השרים על פעולות משרדיתם הם מעין ספיח לוויכוח על התקציב השוטף, שנגמר למעשה בהצבעה על התקציב לא יאחר מיום ה'31 במאוס של שנת התקציב השוטפת. כשהחליטה נשיאות הכנסת שעלי לגאוס ביום ב' לסדר נשאו את ראש,

התפתחותו הכספית של תקציב משרד הסעד בשנים האחרונות מראה על גידול. ב־1964/65 היה ביצוע התקציב מסביב ל־44 מיליון ל"י, וגדל בשנה שלאחריה ב־23%. בשנת 1966/67 הוא גדל ב־18% נוספים, ואני יכול לציין כי בשנה זו יהיה גידול נוסף של 23%.

המקורות והסיבות לגידול זה הם כולקמן: ראשית, העלאת שיעור התמיכה לנזקקים, אותה תמיכה הניתנת באמצעות לשכות הסעד. למטרה זו יש השנה תוספת של 2 מיליון ל"י. במקביל להעלאת התמיכה לנזקקים עלו גם שיעורי מענקי הזיקנה, הניתנים עכשיו ל־20 אלף נפש, בערך, שהם מסביב ל־15 אלף משפחות או יחידות.

כאשר אני מדבר על מענקי זיקנה, רצוני להוסיף כי בחברה המודרנית עולה, מסיבות רפואיות וסוציאליות, לא רק אומן ההיים, אלא — בצירוף ירידת הילודה — עולה אחוז הזקנים והקשישים בתוך האוכלוסייה. בארצות־הברית, למשל, היוו הקשישים בני למעלה מגיל 65 בשנת 1920 4% של האוכלוסייה; בשנת 1940 — 7%; בשנת 1950 — 8% ובשנת 1960 — 9%. הממוצע של 9% מורכב מממוצע של 10% בקרב האוכלוסייה הלבנה וממוצע של 6% בקרב האוכלוסייה הבל־תילבנה. בארץ היוו הקשישים בני למעלה מגיל 65 ב־1948 — 3.8%, ב־1967 — 6%, ומניחים שתוך שנים מעטות יגדל אחוזם ל־8%.

תופעה זו מן ההכרח שתיתן כיוון מיוחד ואקזיסטנס לעבודה סוציאלית, הן כמה שנוגע לביטוח בריאות, הן בהקמת מועדונים לבני הגיל הקשיש והן בהקמה ובהרחבה של מושבי זקנים או שירותים מיוחדים לזקן אשר בביתו או בחיק המשפחה.

אצלו בארץ המספרים בנוגע לאחוז הזקנים במקומות רשומים שונים בכל אתר ואתר, וזוהי עובדה בעלת משמעות הן בשביל משלם המיסים והן לגבי העומס המוטל על כל רשות ורשות.

הנחנו על שולחן הכנסת חוברת ושמה "ישובים בישראל", שבה מספרים המסבירים את תפקיד הסעד ופעולתו. מותר לי לומר שחוברת זו מהווה פרופיל סוציאלי של 84 ישובים גדולים וקטנים, ותיקים וחדשים, מעורבים ובלתי־מעורבים, שיהווה חומר רב לעיון ולדיון, גם בשביל ועדת השירותים הציבוריים של הכנסת.

מן החוברת הזאת אנו למדים — ואני מדבר עכשיו על בעיית הקשישים ומספרם היחסי בכלל ובמקומות מסוימים בפרט — כי אחוז האוכלוסין שלמעלה מבני 65 שנה מגיע בתל־אביב ל־6.8%; בירושלים, בגלל ריבוי הילודה, ל־16%; בירוחם — 12.1%; באופקים — 2.2%; באילת — 0.8%; ברמת־השרון — 4%; באשדוד — רק 2.8%. הוזה אומר שלכל עיר ועיר יש פרופיל משלה, אשר לפעמים הוא פרי המקריות שבהרכונת העליה; גאסה, איש. זה יכול להיות גם בגלל הממשל המסוים שיש למשפחות מרבית־הילדים בתוך ההרכב של האוכלוסייה במקום מסוים. ברור שעובדות אלו מחייבות את כולנו, ביחוד את משרד הסעד, להיות ערים ביותר לבעיית הזיקנה ולדאגה המיוחדת לקשישים.

אני משתמש בהדוגמאות זו כדי להודיע בשמחה כי חוסל התור של המהמים לסידור מענקי זיקנה, וכל אלה שהמענק אישר להם, כבר מקבלים אותו.

שולמית אלוני (המערך):

באמצעות הביטוח הלאומי:

שר־הסעד י. בורג:

אני מדבר על מענקי זיקנה מטעם משרד הסעד.

רצוני להתעכב על מספר מדורים של פעילותנו.

בספר במדבר, הוא ה־5 ביוני 1967, אמר "קול ישראל" בדברי הפסוק בתהלים "סעדני ואושעני". ובניתים, בעזר השם ובזכותם של גיבורי צה"ל נתקיים בנו הפסוק. ישלח עוזר מקומי, ומצוין יסעדי", ולכן אוכל אני היום לעשות כמצוות הנשיאות בדבר הביצוע של מה שנאמר גם הוא בתהלים "ולתם לבב־אנוש יסעדי".

מובן מאליו כי ברגע זה אוכל לדבר רק על העניינים שהיו בטיפול משרד הסעד על לשכותיו ומחוזותיו, בגבולות החוברות הכחולות של התקציב. טרם מיצינו בלשכות את תופעות המיתון והשפעת המיתון בעבודה סוציאלית ובבעיות הסוציאליות, וכבר באה עלינו מלחמת המגן הקצרה, הקשה, הנוהרת. יותר מאשר אי־פעם נצטרך לדאוג שבתקופה כזאת לא יחלש החלש עוד יותר ולא יישבר בעול המאמץ והמעמסה.

חובה נעימה לי להודות מעמקי הלב לעובדים הסוציאליים, ובייחוד לעובדים שבמעונות לילדים, לילדים מוגבלים, חולים, חלשים ונחשלים. עובדים אלה עברו במסירות־נפש, תוך סיכון עצמם, ללא לאות וללא פחד. בהנהלת המשרד ובמחוזות קיימנו בימים אלה היערכות חירום ותורנות קבע, יום ולילה, בנכות מתנדבים; אחרי שחלק רב של עובדי המעונות גוייסו, יכולנו לקיים את השירותים, בייחוד במעונות לילדים, ובנכות הדאגה האנושית והטיפול המסור לא נפגעו הילדים שבמוסדות — בתוך זה מוסדות לנוער והשוכנים במש על קו האש. מוסד אחד נפגע עלי־ידי חמישה פגזים. ברם, הילדים היו במקלט ובשמירה מרובת. ובנכות צה"ל דחקו מוסדות אלה חיש מהר מן האש, מבלי לעזוב את מקומם הם.

היות ומדובר במסגרת הסברת תקציב, רצוני לומר גם שיש כמה שינויי מספרים לעומת אותם הסכומים אשר מונחים על שולחן הכנסת מאז חודש פברואר — מארס בחוברת הכחולה, המפורסמת.

התקציב המאושר הוא 61 מיליון ו־450 אלף ל"י. אבל השינויים שחלו עכשיו הם בסכומים הבאים:

2 מיליון ו־100 אלף — השלמת מכסות סעד לאלה אשר עובדים עבודה יוזמה ומקבלים קיצבת ביטוח לאומי, אלא שמחמת מצבם הסוציאלי ומצבם המשפחתי הסכום שניתן שם אינו מספיק לצרכים הבסיסיים ביותר.

אנו גם מכניסים עכשיו, בניגוד לתקציב שנתקבל בחודש מארס, סכום של מיליון ו־900 אלף ל"י — השתתפות משרד הסעד בשכר הדירה, למקרי סעד. סכום זה הוא אומן, ומטיב הדבר שאינו יכול להיות סכום מדויק ומדוקדק עד הפרטה האחרונה.

הפעם אצלחנו לפטור את הרשויות המקומיות מחלקן ומאחוזן באותם מענקי זיקנה שהשתתפו בהם בתשלומים עד ה־1 באפריל שנה זו. ויש להניח שפטר זה לרשויות המקומיות יעלה איפוא את התקציב שלנו, דרך השתתפותנו, ב־2 מיליון ו־120 אלף ל"י נוספים.

כן באנו לידי הבנה עם הרשויות המקומיות על סיווג חדש והשתתפות ברשויות גם לצורכי סעד ולצורכי משכורת של עובדים סוציאליים. להם ננוספו עוד 2 מיליון, בסך הכל מתקרב התקציב הזה דה־פאקטו ל־70 מיליון. על כך עלי להוסיף את הרגזלה בתוספת מטעם הקרן המשותפת עם הסוכנות היהודית, שממנה אנו משלמים מענק זיקנה. סכום זה גדל מסביב ל־10 מיליון. דרך הרשויות ודרך הקרן למענקי זיקנה ובמשרתי אנו תורמים איפוא להוסיף בשנה זו סכום של 79 מיליון ו־570 אלף ל"י, כלומר: קרוב ל־18 מיליון יותר ממה שהיה באותה הצעה שהוראת התקציב.

שיקום של המשרד ו־1,120 ילד במפעלי שיקום של הרשויות המקומיות. הוות אומר, בנוסף על 5,238 ילד, שהזכרתי קודם, נמצאים במסגרות הארגוניות השונות עוד כ־5,650 ילד. התקציב בעניין זה גדל לעומת אשתקד ב־14%.

אחד העקרונות החשובים בעבודה סוציאלית הוא, שכל האפשר צריך הטיפול הסוציאלי להינתן עלידי אנשי המקום למען אנשי המקום. משום כך אנחנו מעוניינים כל־כך שהצד האדמיניסטרטיבי יפעל ללא הפרעות ושהתא המוניציפלי והרצוע הממלכתית־המרכזית יוכלו לעבוד בצוותא תוך הבנה ולפי קריטריונים אובייקטיביים.

השנה התקדמנו תוך שיתוף עם מרכז השלטון המקומי. נקבעו הוצאות הסעד המוכרות, על מנת שלא יהיו ויכוחים מיותרים, אשר מהם סובל תמיד הנזקק, הוא ומשפחתו, יותר מכל אחר. לפעמים הוא בלבד. אותם חברים המתעניינים בכך, יוכלו למצוא פרטים על הסכם זה בדו־דיווחן לעניינים סוציאליים "סעד", היוצא לאור עלידי משרד הסעד, בעמודים 90—91.

אני מדגיש את הצד האדמיניסטרטיבי, לא רק מפני שהערב עלי לדבר על המשרד, אלא מפני שזו השקפת אנשי המשרד, שהמרץ ההומני צריך להיות קודש למעשה ההומני, וכל הקלה בתפעול ובאדמיניסטרציה צריכה להיות מורשת, למען לא יחרקו שיני המכונה הכבדה וכדי שלא תהיה מסורבלת. כל מאמץ כזה צריך להיעשות כדי לשפר את רמת הטיפול בנזקק שהוא החוליה החלשה ביותר בחברה שיש בה חלשים וחזקים גם יחד.

דברים אלה נכונים בכל תקציב ובכל מדינה כאשר מדברים על עבודת הסעד ועל המפגשים בין החוליה החברתית החלשה לבין נציג החברה המאורגנת. קרי העובד הסוציאלי. דברים אלה נכונים בכל אתר ואתר, קל וחומר לגבי המדינה שלנו, כי בתוקף הנסיבות לא תמיד הצלחנו במעשה הקליטה כפי שהצלחנו במעשה העליה.

הגידול של החברה ושל בעיות החברה אינו אחיד. מספר האוכלוסין המבוגרים במדינה גדל בתשע־עשרה השנים האחרונות ביחס של 1:4; מספר הילדים באותן שנים גדל ביחס של 1:6; כלומר מספר הילדים גדל ב־50% יותר מהגידול במספר המבוגרים, וגם הילדים הם לא תמיד החזקים ביותר. כאשר אנחנו מסתכלים בעבריינות הצעירים, אנחנו רואים גידול ביחס של 1:10, וכאשר אנחנו מסתכלים בעיוורים אנחנו יכולים לראות גידול ביחס של 1:14. היחסים שהבאתי — 1:4; 1:10; 1:14 — מציינים את הקשת החברתית המגוונת ואת המתח הגדול הקיים בעבודה הסוציאלית.

חברי הכנסת ימצאו פרטים, לדעתי מאלפים למדי, בחוברת "מרכז תשלומי סעד (מת"ס) — סיכומים סטטיסטיים", שהונחה על שולחן הכנסת על מנת שחברי הכנסת יוכלו לעיין בה. אני רוצה לציין, שבחודש מאי היו 24 אלף משפחות שקיבלו סעד כלכלי באופן קבוע, בסך הכל 91 אלף נפש. כאשר אני מסתכל על 24 אלף משפחות ו־91 אלף נפשות — הרי אין זה ממוצע של שלוש פסקי משהו, אלא כאן יותר מאשר אי פעם הממוצע הסטטיסטי מרמה, מוויף ומשקרה, כי ממוצע זה מורכב ממשפחות מרובות־ילדים, מכאן, וממשפחות שנמצאים בהן זקן או שני זקנים גלמודים, מכאן. משני הקצוות, מן הקצה של הגלמודיות מכאן ומן הקצה של ריבוי הנפשות בתוך משפחה מכאן, אתה בא לממוצע הזה. למשל: נקח אותה קבוצה שבה יכולנו לבדוק את מצב העניינים. אני יכול לומר שבמשפחות מרובות־ילדים, אשר בני המשפחה הזאת וראשי המשפחה מקבלים מטעם משרד הסעד עזרה כלכלית באופן קבוע, מתוך הסך־הכל של 33 אלף ילדים אשר בשבילם ניתנת

חברי הכנסת יודעים עד כמה קרוב ללבנו הטיפול במפגר. הנה במסגרת התקציב שלפנינו אנו מכוונים את הפעולות כך שהשנה יגדל מספר המקומות לקליטת ילדים מפגרים כלהלן: במעונות המשרד — מ־1,080 מיטות ל־1,236 מיטות, הוזה אומר, תוספת של 156 מיטות. במעונות פרטיים וציבוריים — תוספת של 125 מיטות; במעונות יום ובמפעלי תעסוקה — תוספת של 200 מקומות. בסך־הכל, קליטה נוספת של 481 מפגרים.

מלבד זאת התחלנו — והתקציב כולל זאת — בתיכנון מחקרים של שני מעונות ממשלתיים נוספים: מעון למפגרים בדימונה בשביל הנגב, אשר יכיל 216 מיטות, וכן התחלנו בתיכנון בנייתו של מעון בגליל בשביל 216 מיטות, בסך־הכל 432 מיטות, וזאת מלבד 481 מקומות שהתקציב מביא בש"בילם תשובה ותרושה.

מנחם ידיד (גח"ל):

כמה נשארו מחוץ למוסדות?

שר־הסעד י. בורג:

רובה פחות מאשר לפני שנה. זוהי אמת אבסולוטית. בוועדה נוכל לדבר על כך בפרוטרוט.

שלמה רוזן (מפ"ם):

הכתוב גם בדו"ח מבקר המדינה.

שר־הסעד י. בורג:

אני רואה שחברים קוראים את החומר — או בחוברת או במקום אחר.

הגידול בתקציב הטיפול למען המפגר מציין השנה עליה מ־7,473,000 לירות ל־9,131,000 לירות, כלומר, גידול תקציבי, לעומת אשתקד, הגיע ל־22%.

אשר למניעת עבריינות וטיפול בעבריינים — מדי פעם בפעם מתעניינים בשטח זה. השנה נחקם בו כדי צעד מכריע וקובע. לא פעם ציינתי כי בוושה היא למדינה תרבותית לחסוך כסף באישפוז ילד שפוט. בחודשים הקרובים אי"ה, נוכל לסיים את הקמת המעון הנעול בשפרעם לעבריינים צעירים ל־96 מקומות ממשלתיים, וכן נוכל להרחיב את מעון "מצפה ים" ולהגדיל את שירותי ההסתכלות בו ל־16 מקומות נוספים. הרחבנו ואנחנו עושים להרחבת מעונות ציבוריים ופרטיים אחרים 75 מקומות, ובשטח זה אני רוצים להשיג השנה תוספת של 187 מקומות. יש בזה משום תשובה מכרעת לבעיה הכאובה.

הרחבנו את הטיפול בחבורות רחוב בשש ערים נוספות. הרחבנו את השימוש ביצירת מקומות פתוחים לטיפול קבוצתי בנוער פרובלמתי, על מנת שלא יגלוש מטה מטה ברחוב שממנו אין תשובה ואין שיבה.

האמצעים שהוקדשו למניעת עבריינות ולטיפול בעבריינים צעירים, בהשוואה לאשתקד הם אלה: חלה עליה מ־5,887,000 לירות ל־7,440,000 לירות.

רצוני להביא לפני הכנסת כמה מספרים הנוגעים לטיפול בילד ובנוער. במעונות סגורים נמצאים 5,100 ילד, המסודרים מסיבות סוציאליות. 74 ילדים מסודרים במעונות המשרד לחרשים־אלמים ו־64 ילדים מסודרים במעונות המשרד ליתומים מוסלמיים. בסך־הכל מסודרים במעונות סגורים 5,238 ילד.

מלבד זאת נמצאים במעונות יום ובמפעלי שיכון — 3,900 ילד במעונות של ארגוני הנשים, 630 ילד במפעלי

— סקירת שר הסעד על פעולות משרדו (בורג, גרוס, סרלין); סקירת שר הסעד על פעולות משרדו (דיון) (סרלין, גרוס, עוזיאל, קלינגהופר) —

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
אפשר לתקן את המצב הזה.

שר-הסעד י. בורג:

אתה יהודי ברארין ואתה יכול לקרוא יחד אתי בעמוד 14: „הגנו ממלצים כי השר ייוסם כצעד ראשון הגדלת תשלומים לילדים במשפחות מרובות-ילדים כדי הדרוש למחיתם“.

הייתי רוצה לומר שאני מקבל את ההמלצה הזאת ורואה אותה כאחד התפקידים האצילים ביותר וגם הנחוצים ביותר.

(חבר-הכנסת ש. כהן-צידון קורא קריאת ביניים)

האקוסיטיקה אינה דמוקרטית; אתם שומעים אותי ואני לא תמיד שומע אתכם.

אם כן, אני אומר: אני מקבל את ההמלצה הזאת ואראה בה אחד התפקידים האצילים, החיוניים, החשובים ביותר, ואני רוצה במובן זה לקבוע ממש מה צריכה להיות המדיניות שלנו. בסולם העדיפויות של משרד הסעד צריכים להיות בעניין זה שני הקצוות: אלה הוקנים, הגלמודים, עם כל מה שאמרת בראשית דברי; משקע המתוסף מדי שנה לקבוצה הזאת של גילים. ומאידך גיסא אנחנו צריכים ראשית כל להביא עזרה מהירה, קונסטרוקטיבית, לילדים במשפחות מרובות-ילדים. מן הקצוות של יוקנה ושל הגיל הצעיר ביותר אנחנו צריכים להתגבר על הבעיה הזאת כדי שנוכל לבנות מה שיש לבנות.

אמר מי שאמר בנוגע לזקנים, לקשישים, שהרפואה המודרנית הוסיפה שנות חיים. העבודה הקהילתית ועבודת הסעד החברתית צריכה עכשיו להוסיף חיים לשנים. בזה אני רואה אחד התפקידים, וכאמור: להבטיח לילד שלא יגדל מקופח, שלא יגדל „אנדרפריבלגד“, אלא יגדל כאזרח חופשי, חזק ובוטח בתוככי מדינת ישראל.

בוה ציינתי לכם, אחד גיסא, כמה מקווי הפעולה של משרד הסעד, ומאידך גיסא — איאלו דברים שבהם אני וחבר העובדים שלי רואים חשיבות בסולם העדיפויות.

אדוני היושב-ראש, סימתי את סקירת.

הי"ר י. סרלין:

תודה רבה, אדוני השר.

תמיכת סעד, עשרת אלפים, כלומר שליש של הילדים, חיים במשפחות של שמונה נפשות ומעלה. הווה אומר שכאן לפנינו צירוף שיש לו משמעות עדתית, חברתית וסוציאלית, משכנתה לעתיד, בין מספר הנפשות ומספר הילדים בתוך המשפחה לבין מה שאנחנו — בתור חברה — יכולים, חייבים לעשות למען המשפחה הזאת.

או לשון אחרת, לפי אותה סטטיסטיקה היו בארץ בראשית שנת 1967 כמיליון ומאה אלף ילדים עד גיל 18. כ-38% מהם משתייכים למשפחות עם ארבעה ילדים ומעלה. זאת אומרת, קרוב ל-40% של כל הילדים הם במשפחות מרובות-ילדים. אם תשים לב לאחוז המשפחות מרובות-ילדים בתוך מספר מקבלי תמיכת סעד, והנה יש לך תמונה של אחריות גדולה. ואמנם אנחנו מצויים לצאת ממעגל הקסמים של משפחות שיש להן בעיות, וזה מוליך למשפחות אשר בעצמן מהוות בעיות, וזה מוליך למשפחות שהן מורישות את הבעיות לדור הבא.

זו הייתה הרגשתנו כל הזמן ומתוך השיגרתיות של תשלומים לנפש שכחנו את העול המיוחד הרובץ על המשפחה מרובת-ילדים. משום כך העליתי בשעתו הצעה — אשר גם נתבצעה — שוועדה מסוימת תראה ותסכם מה הם הצרכים הבסיסיים של הנוקק ואיך הדברים הללו נראים במיוחד באספקריה של המשפחה מרובת-ילדים. היו המון ושאלות בעניין זה. החומר נמצא אצל יושב-ראש ועדת השירותים, חבר-הכנסת רונן, אשר הגיש כמה ושאלות בעניין זה. הוא מונח לפניכם יחד עם החומר שהגשנו היום מטעם משרד הסעד: הדיכונחשון על עבודת הוועדה לקביעת צרכיו של הנוקק, שהוגש לשר הסעד על-ידי גור בלום וגור מילוא. שר הסעד ומשרד הסעד מייחסים למסקנות של הוועדה הזאת, לגבי קביעת מדיניות התמיכה לאוכלוסייה הנוקקת, חשיבות רבתי. ואני מסב את תשומת-לבכם לעמוד 14 של אותה חוברת, אשר בהמלצות של שניים מפקדי משרד הסעד, שהיו חברי אותה ועדה, נקבע כהמלצה ראשונה שלהם: „(א) במהלך עבודתה של הוועדה קיבלנו חיזוק נוסף לעמדתנו כי הילדים במשפחה מרובת-ילדים מקופחים לעומת ילדים במשפחות שבהן פחות מארבעה ילדים. במסגרת מיכסות הסעד הנוכחיות מוקצב סכום של 35 לירות לחודש, לעומת 10–15 לירות לחודש לילד בתשלומים למשפחות מרובות-ילדים של המוסד לביטוח לאומי, אך כאמור אין סכום זה מספיק לרכישת כל המצרכים הדרושים כדי מחיה.“

דיון

שהליכו והאיחוד באומה יימשך גם בעתה, כי אכן זקוקים אנחנו גם בעתיד לליכודה של האומה במאבקים המדיניים הקשים שנכחו לנו בשבועות ובחודשים הבאים.

חברי הכנסת, בטוחים אנו בחסדי השם, וכשם שנתקבלה תפילתנו לפני הקדוש ברוך הוא לפני המלחמה, כאשר מאות ואלפי יהודים התפללו: אבינו מלכנו קרע רוע גור דיננו, ואמנם זכינו ששונאינו כרעו ונפלו ואחנו קמנו ונתעורר, — כך בטוחים אנו שתתקבל גם תפילתנו השניה: אבינו מלכנו, סתום פיות משטינינו ומקטרגינו.

ואשר לאופוזיציה שלנו, אינני חושב שאנחנו אופוזיציה מסוכנת. בכל אופן לא המסוכנת ביותר.

יצחק ה. קלינגהופר (נח"ל):
איש אינו חושד בכך.

היו"ר י. סרלין:

אנחנו פותחים בדיון על פעולות משרד הסעד. רשות הייבור לחבר-הכנסת גרוס, ואחריו — לחברת-הכנסת אלונה.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. סימן טוב הוא לכנסת ישראל שסיעת אגודת ישראל היתה לאופוזיציה הראשית.

ברוך עוזיאל (נח"ל):

תמיד הייתם האופוזיציה הראשית לציונים.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

תמיד היינו אופוזיציה עניינית. כל יתר הסיעות הן בקואליציה, והאופוזיציה הראשית בבית היא סיעה בת ארבעה חברים. ובלבי תפילה אחת: מי יתן והיה לבבם זה כל הימים.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

ואם אמרתי בראשית דברי: מי יתן והיה לבבם זה כל המינים, הרי עלי לצטט את הפסוק כולו, כתוב שם: "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצוותי כל המינים למען ייטב להם ולבניהם לעולם". ואם יקויים בנו הפסוק כולו, ודאי תצטרף גם אגודת ישראל לקואליציה ולא יהיה בכלל מקום לאופוזיציה.

עתה הערות אחרות לתקציב משרד הסעד. ברור שהלב והמחשבה אינם נתונים בימים אלה ליוכוחים, גם כשהם חשובים וענייניים. על אחת כמה וכמה אין הלב נוטה לביקורת, כאשר זכינו שבעולמנו שוררת עכשיו מידת הרחמים, ואנו מקווים שכן יהיה גם בעתיד. מכל מקום אין אנו פטורים מלהעיר כמה הערות לגבי תקציב משרד הסעד אשר ממלא תפקיד חברתי אנושי ראשון במעלה במדינה.

כחבר ועדת השירותים, אשר פעולותיו של משרד הסעד ידועות לו, חייב אני לומר כי במסגרת התקציב הנוכחי עשה משרד זה דברים גדולים וחשובים. המנהל הכללי וצוות העובדים לא זו בלבד שעומדים על משמר העניינים לבצע את סעיפי התקציב, אלא גם מראים יומה בהרבה תחומים.

חייב אני להעלות דבר אחד אשר אינו ידוע בציבור הרחב

והוא רק דוגמה אחת מני רבות לדברים הנעשים במסגרת המשרד. אני רוצה להזכיר עניין זה משום שנאחזנו עוסקים בוועדת השירותים בסוגיה זו, וכוונתי לטיפול בעיור והדאגה לשיקומו הקונסטרוקטיבי, המשרד עושה בתחום זה מעשים ראויים לשבח אשר יכולים לשמש דוגמה לארצות רבות, ואכן שמענו מפי נציגים של ארצות רבות, כי בשטח הטיפול בעיור עשה משרד הסעד דברים יפים וחשובים. משרד הסעד עושה מאמצים להעניק לעיור הרגשה שהוא חי נושא את עצמו, אדם אשר יכול לסננס את עצמו. וזה דבר גדול. עם כל זה יש עוד בעיות רציניות למדי אשר אינן יורדות מן הפרק.

שר הסעד הבטיח לנו כי בעיית המפגרים תמצא עכשיו פתרון, חלקי לפחות. בכל זאת בעיה זו של ילדים מפגרים אינה יורדת מן הפרק. היא קיימת עדיין במלוא היקפה וחומרתה. גם אחרי התיקונים והשיפורים שהבטיח לנו שר הסעד, עדיין יש מקום לתיקונים. ראשית, המוסדות הקיימים כשביל ילדים מפגרים אינם בעלי הרמה הראויה ואינם הולמים את הצורך. יש מקום לשיפורים במוסדות הקיימים. יש עוד הרבה לעשות בתחום זה. לצערנו, יש עוד מספר גדול של ילדים מפגרים אשר מחכים לתורם להיקלט במוסדות. יודעים אנו כי ילד מפגר במשפחה הורס את חיי המשפחה כולה. ההורים אינם מסוגלים לספל בו. אפילו הורים מבר-ססים, הורים בעלי אמצעים, אינם יכולים לתת את הטיפול הראוי לילד המפגר, ויש צורך במשרד הסעד יקדיש את תשומת-לבו לבעיה בוערת זו על מנת לפתור אותה. בפתרון חלקי, כפי שאמר השר, אמנם יש משום התקדמות, אבל לאור המצב יש מקום לזרז למצוא פתרון יסודי. אינני יודע בדיוק מה מספר הילדים שיש צורך לקלט במוסדות. אולם ידוע לי שיש עוד מאות ילדים אשר מחכים לתורם להתקבל למוסד לילדים מפגרים.

שמענו מפי שר הסעד שחלה התקדמות גדולה במענקי זיקנה. עם זאת אני חושב שיש מקום להגדיל את המענקים. אמנם המענק שיתן לזקן מהווה תמיכה חשובה לזקן, אבל יש מקום להגדלתו. איננו יכולים להשוות את מדינת ישראל לארצות-הברית בהענקת מענקי זיקנה, אבל יש להגדיל את המענק לזקנים.

שמענו מפי שר הסעד שחלה התקדמות גדולה במענקי זיקנה. עם זאת אני חושב שיש מקום להגדיל את המענקים. אמנם המענק שיתן לזקן מהווה תמיכה חשובה לזקן, אבל יש מקום להגדלתו. איננו יכולים להשוות את מדינת ישראל לארצות-הברית בהענקת מענקי זיקנה, אבל יש להגדיל את המענק לזקנים.

חייב אני להעלות דבר אחד אשר אינו ידוע בציבור הרחב והוא רק דוגמה אחת מני רבות לדברים הנעשים במסגרת המשרד. אני רוצה להזכיר עניין זה משום שנאחזנו עוסקים בוועדת השירותים בסוגיה זו, וכוונתי לטיפול בעיור והדאגה לשיקומו הקונסטרוקטיבי, המשרד עושה בתחום זה מעשים ראויים לשבח אשר יכולים לשמש דוגמה לארצות רבות, ואכן שמענו מפי נציגים של ארצות רבות, כי בשטח הטיפול בעיור עשה משרד הסעד דברים יפים וחשובים. משרד הסעד עושה מאמצים להעניק לעיור הרגשה שהוא חי נושא את עצמו, אדם אשר יכול לסננס את עצמו. וזה דבר גדול. עם כל זה יש עוד בעיות רציניות למדי אשר אינן יורדות מן הפרק.

שר הסעד הבטיח לנו כי בעיית המפגרים תמצא עכשיו פתרון, חלקי לפחות. בכל זאת בעיה זו של ילדים מפגרים אינה יורדת מן הפרק. היא קיימת עדיין במלוא היקפה וחומרתה. גם אחרי התיקונים והשיפורים שהבטיח לנו שר הסעד, עדיין יש מקום לתיקונים. ראשית, המוסדות הקיימים כשביל ילדים מפגרים אינם בעלי הרמה הראויה ואינם הולמים את הצורך. יש מקום לשיפורים במוסדות הקיימים. יש עוד הרבה לעשות בתחום זה. לצערנו, יש עוד מספר גדול של ילדים מפגרים אשר מחכים לתורם להתקבל למוסדות לילדים מפגרים.

שמענו מפי שר הסעד שחלה התקדמות גדולה במענקי זיקנה. עם זאת אני חושב שיש מקום להגדיל את המענקים. אמנם המענק שיתן לזקן מהווה תמיכה חשובה לזקן, אבל יש מקום להגדלתו. איננו יכולים להשוות את מדינת ישראל לארצות-הברית בהענקת מענקי זיקנה, אבל יש להגדיל את המענק לזקנים.

בתחומים אחרים. ובבואי לדבר על משפחות נזקקות, אני חייבת לציין שהטיפול במשפחות אלה הוא ביסודו טיפול בעניים ולא באזרחים בעלי זכויות. את הנושא של סעד נפשי, חברתי ורוחני — כאילו ושכחנו. אני אומרת דברים אלה זו הפעם הראשונה מאז אני חברת כנסת ועוסקת בפומבי בנושא בכל צורה אחרת, למרות שעסקתי בו קודם לכן מתוך אותה הרגשה שאי אפשר לתקן את הדברים בלי תיקון יסודי של הגישה הבסיסית בתחום הביטוח. אך העתיד לפנינו, ואני מקווה שהדברים בכל זאת יתוקנו. אנשים הנמצאים בשלב זה או זה במצוקה ואינם כלולים ברשימה של לשכת הסעד, אי אפשר שיושלכו לכל מיני קרנות ואיש לא יטפל בהם. אינם נכללים ברשימה של המסכנים, אבל יש להם בעיה והם זקוקים לעזרה כי קרה להם אסון — אבל העובדת הסוציאלית לא תעזור להם מכיוון שאינם כלולים ברשימה. אין להם כתובת.

שר-הסעד י. בורג :
זו סתם עלילה.

שולמית אלוני (המעריך):
יכול להיות שהמצב איננו כה חמור כפי שתיארת, אבל זו איננה עלילה.

שר-הסעד י. בורג :
כל דבר שאיננו נכון — הוא עלילה. לא נכון שאדם מושלך לכל מיני קרנות מכיוון שאיננו ברשימה.

שולמית אלוני (המעריך):
אין מטפלים בו מפני שאיננו כלול ברשימה, וזה נכון. אולי הדבר איננו ידוע לכבוד השר.

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):
כמה נכנסים למעגל החדש?

שולמית אלוני (המעריך):
ייתכן שלא הבהרתי את דברי. יש מקרים הכלולים ברשימה וזוכים לטיפול, ולעומת זאת יש מקרים הנזקקים לטיפול ואינם נהנים ממנו מפני שאין להם כתובת לאן לפנות.

ובדבר על גישה ממלכתית לבעיות אלה, רצוני לגעת בעוד שני נושאים — והיריעה רחבה ומחייבת גישה שונה לחלוטין מבחינת הבטחון שאנו מקנים לאזרחים.

דובר על בעיית ילדים מפגרים, ואני שמחה לציין שמשרד הסעד הולך לקראת עזרה. אבל גם העזרה מבחינת התפיסה הכרוכה בה אינה נכונה, כי אנחנו עדיין חיים בתפיסה שההורים שקרה להם אסון ביולוגי הם האחראים היחידים והחייבים לשאת בזה, וזולת אם הם במצוקה, או עוזרים להם. התפיסה היתה חייבת להיות אחרת, שמי שקרה לו האסון הביולוגי — אנחנו מטפלים בו, ואם אינו במצוקה כספית — יסתחף בהחזקת הילד ובטיפול בו מבחינה כספית ואחרת, ולא להשאיר את העניין הזה לגורלם של הורים ומשפחות אומללות לחרפתם, נרדפים בקשיים כספיים קשים. החור ארוך, והשר ידוע על כמה מקרים שאני התחמקתי על דלתותי. ואיני היחידה ולא החוקה ושהם. ידוע על מקרים שהיכו שנים, מתוך התפיסה שקודם כל דהורים חייבים לשאת בזה. ואם קודם כל דהורים — אז זו בוש, זה סוד. לא כך נוהגים בחברה החושבת במושגים של חברה מתקדמת.

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):
בזה אני מסכים אתך.

חייבים להיות מופת לאנשים שיידעו לשלוט ברוחם ולטפל בעניינים כפי שהם חייבים לטפל בהם. דומני שאיננו מראים מידה מספקת של שליטה עצמית, מכיוון שאיננו תורמים כל תרומה למאמץ שלנו אם במשך כל היום אנו שומעים חדשות ומשוחחים ואיננו עוסקים בדברים שאנו חייבים לעסוק בהם. ואם אמרתי ושיקבלתי על עצמי את התפקיד בחוסר רצון רב, הרי זה בשל ההרגשה הקשה והכבדה שכל מה שיש לי לומר בדיון זה ישיפע כקטניות לכותל או ככוסות רוח למת לאחר שהדברים כבר נקבעו עם אישורו של התקציב.

לא אתייחס לשאלה כיצד יחולקו הכספים של תקציב משרד הסעד, הם יחולקו כפי שיקבע השר, הם יחולקו ביושר ובצדק וללא משוא-פנים. אם יש טעם לדבר היום על משרד הסעד, לאחר שנקבע התקציב, הרי זה כדי שנוסה כולנו יחד לדאוג לאיזון רביונה בתפיסתו ובגישתו של משרד זה.

דומני שאין עוד משרד ואין עוד נושא במדינה ששם הפער בין המחשבה והרצון לבין העשייה הוא כה גדול, כמו בתחום הזה של טיפול בגישה לנושא הסעד. אנו נוהגים לדבר על מדינת סעד, ואני מודה ומתוודה כי זה כבר חדלתי להשתמש במושג הזה בשעה שאני עוסקת בנושא זה, ואני מעדיפה להשתמש או במושג הלועזי „וולפייר סטייט“, או במושג „מדינת ביטחה“. במשך תשע-עשרה שנות קיום המדינה נהפך המושג „סעד“ למושג המבטא חלוקת מתנות לנזקקים, בנוסף של מתן מאותו „הקניפל“ כפי שהיה בעיירה הקטנה. יש לגשת לעניינים בצורה אחרת. אם חיים אנו במדינת סעד, או מדינת ביטחה, הרי הסעד צריך להיות בזכות ולא בחסד. אותו „קניפל“ יישאר גם אם המדינה תעשה את המוטל עליה. גם לאחר שהמדינה תמלא את חובתה, יישאר אותו עניין הנקרא „אנשי המקום למען אנשי המקום“, אבל זו תהא חוספת ולא העיקר. מדינת ביטחה, שמעמק שלא יהיה בה אדם בודד הנזקק למתן בשר ודם, וכל אדם נזקק וחלש יקבל את העזרה בזכות ולא בחסד. מבנה הסעד המושתת על חסד ולא על זכות מנוגד להשקפתנו — אינני חייבת לומר שמושג כזה מנוגד להשקפת-העולם של אנשי תנועת העבודה, הוא מנוגד למחשבה הליברלית של חברי הבית הזה ושותפיהם.

שמענו על ההישגים וההתקדמות שחלו בשטח של מתן מענקים לזקנים. שיטת זו יש בה כדי לפגוע בכבוד האדם ולהעליבו, אם מצד אחד ביטוח לאומי בזכות, ומאידך גיסא נקבע שיש סוג של אנשים קשישים, אשר הגיעו לארץ ביזמתנו, ברצוננו, לאחר שנענו לקריאתנו, אבל מכיוון שהגיעו בגיל גבוה, אינם נהנים מגשימת הביטוח הלאומי שלנו. והו עוול משוע. אמנם הבינו שאי אפשר להשאיר אותם לחרפת רעב, אבל הללו יקבלו את המענק מקופת אחרת, לא של ביטוח אלא של סעד ובחסד. כיום אנו עדים לעליה גדולה של אנשים אשר אינם מוכנים לקבל את המענקים הללו כי לגבי ידם זהו עלבון, כי הם רגילים לעבודה, הם יודעים שאנשים בגיל מסוים פורשים לפנסיה, הבאנו אנשים אלה מאותן ארצות שם היה להם ביטוח. כאן נותנים להם מענקים, שאינם מאפשרים קיום הוגן, מבחינת ולא לחיות ולא למות, מעליבים אותם, וכל זאת מפני שקיימות שתי פריפריות: משרד הסעד ומשרד העבודה שבתחומו פועל המוסד לביטוח לאומי. מצב זה מעניין אותם כקליפת השום. וזכותם של אנשים אלה ליהנות מן הביטוח בזכות. ואם אין לנו אפשרות לעמוד בעול הזה, לה נפתה אותם לכוא לכאן, וכמובן אינני מציעה דרך זאת לפתרון העניין.

דברתי על מענקי זיקנה. אותה גישה חייבת להיות גם

הסוציאליים השפעת מסורת הצדקה היהודית ורצון להשתמש בשיטות חדשות.

אמנם אין הקומץ משיב את הארי, אך לא קשה לבוא בדרישות תקציביות ובדרישות להרחיב את היריעה בכמות ובאיכות. אולם תורשה נא לי הערה אחת כללית: קל מאד למלא נאום על תקציב כלשהו בתביעות ובדרישות ולהטיף לרצון ולשלמות. אולם יש גבולות ומגבלות לאפשרי. תקציב מדינה, וביחוד מדינה עניה, הוא יצור כזה שצריך לעבור את חתחתי דרך היסורים של תביעות אשר כל אחת מהן משוועת לעדיפותה ונודחת בכתפה לראש החור. תפקיד חברי הפרלמנט אינו ללכת בדרך הקלה של לחץ, והתחרות למען לחץ ותביעת שלמות בכל סעיף מסעיף התקציב. התפקיד הוא למצוא את האזיון הדרוש בין התביעות הרבות ואישור עדיפויות מסוימות בתקציב בכלל ובמסגרת התקציב של כל משרד לחוד בפרט. אם כן, גם בתקציב שלפנינו יש להצביע קודם כל על העדיפויות, ואחר כך יש לדון בשאלות הביצוע ויעילותן.

לא אתעה ביער המספרים, כי כל הד לא יענה ביער זה לקריאתנו. הן נאמר כאן כי המספרים נקבעו. מוטב איפוא שנדבר על קווי המדיניות של המשרד כאותות דרך.

יש להבחין שני פנים בעבודת המשרד ובתקציבו: עבודת סעד ממש במובן הצר של המלה, ופעולות קונסטרוקטיביות יותר. כזה הוא למשל הטיפול בנוער.

עם כל ההיסוסים עלינו להחליט בלבנו כי תפקידו העיקרי של המשרד הוא קודם כל „פרוס לרעב לחמך“. כל יהיה רעב בקרבנו, ובייחוד לא ילדים רעבים. זה ייעודו הראשון במעלה של משרד הסעד, ולחלית זאת יש להקדיש ראשונה את אמצעי תקציבו. הייתי אומר שמשרד הסעד נוצר בעיקר לכך. ותפקידים רבים אחרים, אפילו של סעד ממש, יכולים, ואולי צריכים, להתמלא על-ידי משרדים אחרים.

תפקידו המשרד בידון זה איננו רק להיענות לנוקמים המתדפקים על לחותיהם, אלא גם לצאת ולתפוסם. להיות ער למציאותם. ואם כך, כיצד קרה כי היתה בבית-שאן, למשל, ילדה עבריה אחת רעבה? ויתר על כן: האומנם רק אחת? מה כאן? חוסר רצון, קוצר-יד? בדרך כלל אין חסרים במשרד הסעד רצון טוב ויכולת. אולם כאן נתגלה משהו שאינו כשורה. בתקציב של יותר מסך ישישים מיליוני לירות אין מקום לרעבים.

ואם אנו עומדים בשאלת הלחם לרעב, יש להדגיש את התביעה להרחבת היריעה של הארוחות הניתנות לילדים בבתי-הספר. כאן נבקש את השלמות האפשרית, אף אם יהיה צורך להחסיר מסעיף אחר של התקציב. אסור שיהיה בקרבנו ילד רעב, ואף לא ילד במצב של תת-תזונה, בייחוד כל עוד אנו אוכלים לשובע.

צמודה לדרישה הנ"ל היא הדרישה שמשרד הסעד יטפל בשאלת המשפחות מרובות-הילדים. יותר מכך, כאן שאלה קרדינלית בחיי המדינה הנוגעת במשירים לעתידה, ומה גם עתה. הפתרון עד עכשיו איננו משיב רצון ועליו לשקוד על תיקונו. משרד הסעד צריך לתרום את תרומתו.

ומכיוון שאנו עומדים בפרשה זו של פרו ורבו, אני נאחו בהזמנתי, אמנם מתוך ידיעה שאין הדבר נוגע למשרד הסעד, אך כשאלה שהזמן גרמה, ותובע מעל במה זו שכל עניין פרסי הילודה ויתרונות דומים, תטפל בהם הסוכנות היהודית או כל מוסד לאומי אחר, ולא הממשלה. יש למצוא את השיטות כדי להזרים עזרה לריבוי הטבעי.

שולמית אלוני (המערי):

נושא אחר שמשרד הסעד מעצמו לא יטפל בו, אבל נדמה לי שבעניין זה חייב שר הסעד להיות זה שייזום חוק ויתקן את המצב, הוא: יש לנו חוק שירותי סעד, ויש בו הגדרה לנוקם. אנחנו יודעים שכלל נזקק יכול משרד הסעד או באיכותו לתת את מלוא הטיפול, ואם יש לנוקם תביעה כלפי הוולת — יהיה משרד הסעד התובע. אך יש בעיה חמורה מאד מבחינה נפשית, חברתית וכלכלית, של נשים וילדים נטושים, נטושים על-ידי בעלים וחייבים במוזנות או אינם חייבים במוזנות, נטושים בדרך זו או אחרת. עניין זה הוא עניין אורחי, האשה חייבת לפרנס את ילדיה ואת עצמה, וגם לחזר אחרי אותו געלם ומתעלם מחובותיו ולתבוע, בעוד שמבחינת הגדרת החוק היא וילדיה הם „נוקמים“.

משרד הסעד אמנם החל בכך במקרים בודדים, אך סבורה אני שבעניין זה חייב היה להראות יזמה גדולה, ולראות אנשים אלה מבחינת הגדרת החוק כ„נוקמים“, ולתת להם את הסעד המשפטי והכספי. גם מבחינת הלחץ על החייב היה בזה לחץ גדול יותר, כאשר התובעת אינה אותה אשה שנוגה, אלא הממשלה, כלומר משרד הסעד שנוכח לגעליה והוא התובע בשמה. מקרים כאלה ישנם רבים, והבעיה חמורה.

אני רוצה להעיר עוד הערה אחת שתהיה מאד לא-פופולרית, ושבבעניין זה חברי-הכנסת כך רואי לא יסכים אתי. שר הסעד העלה באופן ברור את הקיפוח שמקופחים הילדים במשפחות מרובות-ילדים הנוקמות לסעד. אנחנו יודעים שילדים כאלה אמנם מקופחים, הם ומשפחותיהם. התופעה נמשכת, ולא ריפאנו אותה. בין המשפחות האלה יש כאלו שהן וילדיהן מהווים נטל, כי יש גם מקרים של פיגורים חוזרים או הפרעות חזרות. אני חושבת שצריך להיות אומץ-לב מספיק כדי להסביר את העניין של תכנון המשפחה ולתת את ההדרכה הנכונה. אינני מדברת על צמצום הילודה. אני מדברת על משפחות שהן כבר מרובות-ילדים, משפחות שהן כבר מקופחות וממוות נטל, ושם לא ניתנת הדרכה בתכנון המשפחה. הבגרות הממלכתית והחברתית שלנו מחייבת לתת את הדעת על עניין זה, ולא להיות דוגמתיים. גם בתקופה שמדברים על ריבוי הילודה. על ריבוי הילודה יש לעשות הסברה בחוגים שלי, ולא בחוגים אלה.

לא ארחיב את הדיבור על בעיות אחרות שהעלה השר בדבריו. אם אמנם תצא לפועל תכנית הרפורמה הגדולה במעורבות לעברייני נוער, — אני מברכת על כך. הגיע הזמן שתיעשה, ובהקדם, ושחיה זו רפורמה רצינית וגדולה. אם אמנם כך יהיה — הרי אני מצטרפת למברכים. אבל אתה, אדוני השר, פתחת ואמרת: בעזרת השם יהיה הדבר. הייתי מאד רוצה שמשורך גם יעזור לשם בעניין זה. אין זה מנוגד, לכן כדאי וכדאי לעזור.

ולגופו של עניין, אני חוזרת ומבקשת מחברי הכנסת גם בוועדת העבודה וגם בוועדת אחרות, לסנות לחשוב בכיוון של הגדלת הביטוח הכולל לכל חלש ונוקם, שיוכל ליהנות מכוח זכות בשעת חולשה ומצוקה ואת הטיפול של סעד בנוכח שמשרד הסעד שלנו נוהג — אותו באמת נשאר לאנשי המקום למען אנשי המקום, באותה רות טובה של מסורת הצדקה והערבות ההדדית בעם ישראל.

הי"ר י. סרלין:

חשות הדיבור לחברי-הכנסת עוזיאל.

ברוך עוזיאל (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אכן קשה לבוא בכי קורת רבה על משרד הסעד. אל נכון ניכרת בו ובעובדיו

ופחות למקומות העשירים יותר, וכן לספל בבעיות ארציות. כיצד קרה איפוא, למשל, שתל-אביב נהנה 18% ממענקי הויקנה, ובית-שאן העניה את אותו אחוז בדיוק?

ידוע שפוליטיקה מקומית ועסקנות מקומית מקלקלות פעמים רבות את השורה בסעד. ידוע שבמקומות הקטנים, ואולי גם הגדולים, לא פעם עושים או מנסים לעשות מקה וממכר ב"קולות סוציאליים" וקונים אביון בעבור בחירות. מכאן, שלמשרד הסעד צריכות להיות, ובתוקף החוק, מלבד החובה ליעץ ולהדריך את הרשויות המקומיות, גם ההשגחה והביקורת על תקציביהן ועבודתן הסוציאלית, וזאת עליי ועובדיהן ועובדיהן הסוציאליים בכלל זה. לכן צריכים העובדים הסוציאליים להיות עובדי המדינה ולקבל ממנה את משכורתם. עובדי ציבור כגון מורים, רופאים ועובדים סוציאליים, מוטב שיהיו נציגי השלטון המרכזי, ומוכן שהם צריכים להיות תלויים בו ולא בשלטונות המקומיים ובספקניהם. אנא, תהיה עליהם פחות טביעת אצבעות של אינטריגות מקומיות ואמביציות אישיות. מוטב שעבודת עובדי הציבור תהיה בקירבת ידה המושטת ובכנסת וביקורתה, וזה יהיה גם גיבוי ציבורי רחב להם ולעבודתם.

יורשה גא לי לבסוף לגעת בליקוי האדמיניסטרציה של משרד הסעד כפי שבאו לידי ביטוי בדיון-החשבון האחרון של מבקר המדינה, מס' 17. קשה לומר אחרי עיון באותו דיון-החשבון שהנהלת העניינים, ובכלל זה גם עניינים כספיים, עומדים במשרד הסעד ברמה הנאותה, וממילא מוזקרת לעי, מול הרצון הטוב של צמרת המשרד והעבודה המסורה של העובדים הסוציאליים. אזלת ידה של האדמיניסטרציה.

מבקר המדינה מתאונן על רשלנות ואפס-מעשה וחוסר שיטתיות הראויים לשמות דוסטיים יותר; הערות מבקר המדינה נוגעת בעיקר, וזה מצער ביותר, לשני עניינים עדינים: הטיפול בנוער והקדשות ועזבונו.

מבקר המדינה מצטרף גם הוא לשוועת שופטים וחברי ועדת השירותים של הכנסת על צווי מעון לעבריינים צעירים שלא בוצעו. מצב ההולך ומחמיר לדבריו, וכל אלה, שמו שמיים, בשעה שהיו בידי המשרד זרובות כספיות להרחבת המעונות. המבקר מתאונן ארוכות על השהיית צווי המעון ללא טיפול והשגחת קציני מבחן, וכן שהצו אינו מנוצל לבסוף, כי על כן תקופת ההשהיה היא חלק מתקופת הצו, וכך אין מושג המטרה. המבקר קובל על בריחות מן המעונות המגיעות לפעמים כדי 40%, בריחות שעובדי המשרד אדישים כלפיהן או עומדים אין אונים, כי על כל שום הוראות לא ניתנו בקשר עם הבריחות ומניעתן, על אף קבלת דו"חות באופן שוטף; אותה הנהלה נותנת לחוסים חופשות ארוכות מכפי המותר ועל כן שמים לאל את מטרם של הצווים.

ובקשר עם תעסוקת הנוער קובל המבקר שאין להנהלה, ולא השתדלה שתהיה לה, אינפורמציה על היקף הייצור וההשגחה של החוסים בעבודתם, וכן שחלק מהציוד בבתי-המלאכה של המעונות לא היה מנוצל מסביבות שונות, וכחוצא מכך הוקטנו אפשרויות ההכשרה המקצועית של המורים; במסגרת זאת לא היה ירשום מסודר על פעולתן של ועדות המיון הממיינות את החניכים למקצועות וישנו חוסר סדר וידיעה בכל עניין המועמדים, דבר שגרם לשיבושים ולחוסר בהירות בנוגע למקומות הקליטה. בקשות למיחות מפת"מים חדשים נדחו מחוסר תקציב, בה בשעה שהיתה זרובה תקציבית בסך 75 אלף לירות עוד משנת 1964/65. ונשאלת גם השאלה, מה נעשה ברורבה זו המשרד לא דרש מן הרשויות המקומיות דיון-חשבון על ההוצאות של המפת"מים. הייתכן כדבר הזה?

שניה-במעלה בסולם העדיפויות צריכה להיות בעיית הטייפול בנוער, ואחרי כן הטיפול בזקן ובעיוור. שאר סעיפי עבודת המשרד, עם כל הכרת ערכם, מן הדין שיבואו אחרי אלה שהדגשנו לראשונה.

הטיפול בזקן הוא מתפקידו העיקריים של המשרד. על משרד הסעד לאמץ ידי עסקנים מחוגים ועדות שונים בהקמת בתי-אבות והחזקתם. שיטת בתי-אבות לחוגים ולעדות שונים לא רק שמגייסת והושפת עסקנים מסורים ואמצעים כספיים אשר לולא השיטה הנ"ל לא היו זורמים לפעולה גדולה זו, אלא גם מאפשרת לזקנים, כל עוד מיווג העדות הוא בחיתוליו, להמשיך בהרגליהם ולחיות בסביבתם ובאווירה התרבותית המיוחדת בה חיו ונשמו רוב ימיהם, ומונעת משברים נפשיים ומריבות מיותרות ושיכין שכן, על-פי טבע הדברים, הם מנת חלקם של אנרחי בתי-האבות.

ועוד: לפסוק "אל תשליכנו לעת זיקנה" ייתכן פירוש נוסף ומעמיק: אל תשליכנו אל מחוץ למחנה, אל מחוץ לחברה. אין כבידות, בת לוייתה השחורה של היקנה, הממיתה את האדם ומקצרת ימיו. או חברות או מיתותא, לכן מפעל חשוב הוא מפעל המועדוגים, אף בעניין זה יש להמשיך ולעודד עסקנים ועסקנות ומתמיימים, לבל יכביד הדבר על התקציב ועל כוח-האדם.

בנוגע לטיפול בנוער, אסתפק מחוסר פנאי בהערות ספורות בעניין הנוער העבריין. רצוני לעורר את תשומת-הלב לזאת שעבריינות הנוער איננה שאלה סוציאלית בלבד, אם כי רבים שורשיה במצב הסוציאלי, ובנייה-טובים הוכיחו. אני מעז להגיד שהבעיה היא בעיקרה חינוכית. דומני שחורש חינוכי עמוק יכול היה לחשוף את אותם כוחות הנפש בנערים התועים, שבעזרתם יכלו לעמוד בפני המים הזידונים של הסביבה. אני מדגיש "של הסביבה", ולא של הבית דווקא. מצב חומרי רע עם דוגמה רעה, אם המהווים את הרקע לעבריינות. ודוגמת רעות לרוב היו וישנן והתהיה, ודווקא מחוץ לבית ומסורתו, שנהרסו לפעמים בעטיין של דוגמות מן החוץ: קריי-ריזם, פילוג לאומי, שחיתות בספירות, "גבוהות", כביכול, מאותן הספירות שהעברייני עצמו אינו שייך אליהן, הירידה המוסרית של החברה שלנו כולה ואידיאל החומרות של.

חישפו האור. זוהי הדרך. קורם כל חינוך, אמנם מלוגה עורה סוציאלית. הנה הבזק האור הנגזר של אחדות האומה על במתי ישראל, וגערי ישראל שנחשבו לחורקי חאנקות הראו גם הם גבורה עילאית לעזרת העם, שכס אחד עם כל אחיהם. נוסף גא לחשוף אור זה במעשה חינוך ודוגמה טובה. ניתן להם את אותה הרגשת השוויון שהרגישו בחיות; השוויון להילחם למען עמם וגם לבנות. ניתן לבנו גם לשרשים העמוקים של עבריינות הנוער: עם שבור ורוץ, התנגשות תרבותית שבטיים ופער חברתי וחומרי בין עדות, שראינו כי אפשר למלאם אף תוכן נשגב. נבחן לאור זה את הבעיות ואז נבוא אולי לידי המסקנה כי יש להעביר את העבודה בקרב הנוער ממשרד הסעד אל משרד החינוך והתרבות.

זהו אשר לתוכן עבודתו של משרד הסעד. והנה עתה לשיטות הביצוע ויעילותן. מובן שאין כוונתי לשיטות עבודה יום יום, אלא לאופן בניית התקציב וביצועו. השאלה העיקרית בנידון זה היא היחס בין משרד הסעד והרשויות המקומיות. דומני שהנטיה צריכה להיות הגברת השתתפות השלטונות המקומיים על יסוד הכלל "עניי עירך קודמים", הממשלה צריכה לעזור יותר ויותר למקומות העניים והנידחים, באותה מידה שמקומות אלה אינם יכולים לכלכל את ענייהם, ופחות

חוברת ל"ב, ישיבה קס"ד, י"א סיון תשכ"ז (19 יוני 1967)
— סקירת שר הסעד על פעולות משרדו (דיון) (עזיאל, סרלין) —

החשות, ולהצהיר כי הכוונה איננה לאדמיניסטרציה ובכל אופן לא לאגפים שנגע בהם מבקר המדינה. כיצד איפוא, אדוני השר, קהו ישיני המכונה הכבדה של משרדך, כפי שקראת לה? יש לתמוה ישר הסעד לא ידע ולא חקר על הליקויים הנזכרים, ובייחוד בעניינים כספיים האומרים דרשני.

הבה נקווה שעל רוח ה"צדקה" היהודית והרצון למודרניזציה של הצמרת יתווסף ייעול בהנהלה ובביקורת. אלה, ומדיניות סעד מוגדרת הקובעת גם את העדיפויות, ומוסדות הערעור, ירימו את פעולת הצדקה של המשרד למדרגת צדק וזכות.

הי"ר י. סרלין:

המשך הדיון על פעולות משרד הסעד בישיבה הבאה. הישיבה הבאה — מחר בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

אשר לדבר הערין השני — הקדשות ועזבונות, המבקר קובע פה שהנאמן הציבורי לא ניהל את החשבונות הכספיים של רוב ההקדשות שהיו בטיפולו; לא נהל פנקס נאמנויות על פרטי הרכוש והכספים של כל ההקדשות; המשרד לא עמד על קבלת הודעות זיכוי או חיוב מן הבנקים על כספי ההקדשות המופקדים בו. כן כותב מבקר המדינה כי "ההסדרים של ניהול הרשימות הנוגעות לעזבונות, תרומות והקדשות, נמצאו לקויים, התיקים לא הכילו את כל המסמכים הקשורים בשלבי הטיפול השונים"; כרטסת בלתי-מדויקת ולקויה בחסר שלא שיקפה פרטים יסודיים על שלבי הטיפול ועל העברת הכספים, כגון: סכומי כסף, תאריכי העברתם, שמות הנהנים והמטרות שעליהן הוצאו, ועוד ועוד סהנה וכהנה.

פה עלי להסתייג מן המתמאות שנתתי למשרד בראשית דברי על מסורת הצדקה היהודית והרצון להשתמש בשיטות

הישיבה ננעלה בשעה 20.06.